

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Центр заочного, дистанційного та вечірнього навчання
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

На тему: «СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА
ЗАГРОЗИ У ВОЄННИЙ ЧАС»

Спеціальності 071 «Облік та оподаткування»

Студентки 2 курсу, групи ОПмз-13с

Монастирук Мирослави Валеріївни

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис)

Монастирук М.В.

Керівник: к.е.н., доц., ст.викладач
Мірошніченко О.В.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА СПРОЩЕНІЙ СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ.....	5
1.1 Історичний розвиток спрощеної системи оподаткування.....	5
1.2 Сучасний стан оподаткування юридичних та фізичних осіб на спрощеній системі оподаткування.....	10
1.3 Аналіз податкових змін та їх вплив на макро- та мікросередовище...	14
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТОВ «СЦ ВІСТ»	20
2.1 Загальна економічна характеристика ТОВ «СЦ ВІСТ»	20
2.2 Особливості системи оподаткування ТОВ «СЦ ВІСТ»	26
РОЗДІЛ 3. НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ.....	34
3.1 Виклики та загрози діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» у воєнний час	34
3.2 Недоліки сучасної спрощеної системи оподаткування.....	38
3.3 Перспективи реформування спрощеної системи оподаткування	43
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТРАТУРИ.....	52
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Спрощена система виступає своєрідним альтернативним інструментом оподаткування малого та середнього бізнесу, забезпечуючи при цьому невеликі суми податкових платежів, які мають бути перераховані до бюджету, за провадження господарської діяльності, при цьому дотримавши всі вимоги та норми визначені Податковим кодексом України. Критика такої системи почалася ще з моменту прийняття Україною незалежності, відтоді було внесено ряд податкових змін, починаючи від розширення видів діяльності які мають право на застосування спрощеної системи, запровадження додаткових груп оподаткування, завершуючи зміною баз та ставок оподаткування.

В умовах економічного шоку, в якому зараз знаходяться як платники єдиного податку так і держава, то створені умови функціонування в умовах спрощеної системи допомагають тримати баланс між підприємствами які призупинили свою діяльність та новоствореними. Прийняті податкові зміни, внаслідок повномасштабного вторгнення, піддавались скепсису як вітчизняними так і закордонними експертами, проте основної думки щодо сучасних перешкод з якими зіштовхнувся вітчизняним малий бізнес, їх перевагами та недоліками висунуто так і не було. Враховуючи цей факт, метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних особливостей становлення спрощеної системи оподаткування в Україні та розробка рекомендацій, викликаних форс-мажорними наслідками, задля підвищення кількості представників малого і середнього бізнесу та нарощення податкових надходжень з єдиного податку.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- здійснити аналіз історичного розвитку спрощеної системи оподаткування;
- охарактеризувати сучасний стан оподаткування юридичних та фізичних осіб на спрощеній системі оподаткування;

- проаналізувати податкові зміни та їх вплив на макро- та мікросередовище;
- здійснити загальну економічну характеристику ТОВ «СЦ ВІСТ»;
- визначити особливості системи оподаткування ТОВ «СЦ ВІСТ»;
- охарактеризувати виклики та загрози діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» у воєнний час;
- узагальнити недоліки сучасної спрощеної системи оподаткування;
- запропонувати шляхи удосконалення спрощеної системи оподаткування.

Об'єктом дослідження виступило підприємство на спрощеній системі оподаткування ТОВ «СЦ ВІСТ».

Предметом дослідження стали: нормативно-правові та методичні аспекти оподаткування малого бізнесу на спрощеній системі оподаткування.

У роботі були використані такі методи дослідження, як: аналізу та синтезу (при дослідженні становлення спрощеної системи оподаткування в Україні, при аналізі податкових змін), порівняння (при зіставленні даних кількості зареєстрованих фізичних та юридичних осіб у період з лютого по вересень 2022 року, при порівнянні результатів вертикального та горизонтального аналізу економічної діяльності досліджуваного підприємства), графічний (при апробації статистичних даних та відображенні таких у форматі графіку), коефіцієнтний (при розрахунку показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємства на спрощеній системі оподаткування).

Інформаційну базу становили праці вітчизняних вчених щодо спрощеної системи оподаткування в Україні, статті експертів щодо податкових змін викликаних військовою агресією росії та їх вплив на економіку держави, Податковий та Кримінальний кодекси України, методичні рекомендації та листи роз'яснення органів державної влади щодо функціонування підприємств малого бізнесу під час війни.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА СПРОЩЕНІЙ СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1 Історичний розвиток спрощеної системи оподаткування

Система оподаткування фізичних та юридичних осіб, які є представниками малого бізнесу була та залишається не досконалою. Проте запровадження спрощеної системи було найбільш оптимальним та прийнятним з огляду на мінливі економічні та політичні умови з якими зіштовхнувся уряд після прийняття Україною незалежності. Однією із основних проблем тогочасної економіки було те, що весь малий бізнес залишався неофіційним, а отже постала задача пошуку рішення його детінізації.

З огляду на низький рівень офіційної підприємницької активності на початку 90-х років, урядом країни було прийнято рішення про стимулювання суб'єктів малого бізнесу до звітування щодо акумульованих доходів за звітний період, проте історичний розвиток спрощеної системи оподаткування почався з 1999 року (додаток Б) [10]. Тільки через вісім років після прийняття незалежності питання детінізації представників малого та середнього бізнесу стояло на порядку денному уряду країни. Такий стан речей став наслідком радянського минулого, у якому брокерські послуги, нелегалізована торгівля товарами, особливо це стосувалося тогочасних «товарів розкоші», набувала неабиякої актуальності. Однією із причин цього стали мізерні заробітні плати та пошук громадянами шляхів додаткового заробітку. Досить часто доходи отримані від надання послуг (наприклад обміну валюти), чи продажу товарів (одягу, продуктів харчування, меблів, тощо) не оподатковувалися, адже реалізовувалися на стихійних ринках. Це стало наслідком відсутності регулювання органами державної влади такої діяльності, та низьким рівнем стимулювання підприємців до офіційної реєстрації через надмірні розміри

податків, які вони мали б сплатити до бюджету. Окрім того, жорсткий контроль на той час здійснювався не органами державної влади, а здебільшого головами кримінальних угруповань, які і встановлювали свої «ставки» на кожен вид та об'єм бізнесу.

З часу прийняття Україною незалежності до прийняття першого закону який би створив спеціальні умови для легалізації діяльності невеликих підприємств, як і зазначалося, пройшло 8 років, за цей час більшість невеликих суб'єктів господарювання надали перевагу знаходитися «в тіні» через надмірні ставки податку на прибуток (в період 1991-1992 років податок на прибуток – 35%, 1992 - 1999 роки – 30%) [12].

Відтак, 1999 рік ознаменувався для малого та середнього бізнесу як такий, що дав змогу реєструватися (або добровільно змінювати загальну систему оподаткування на спрощену) суб'єктам господарювання фізичними та юридичними особами, а також сплачувати меншу суму податкових платежів до бюджету (наприклад для фізичних осіб підприємців у розмірі від 20 до 200 грн податкових платежів) [13]. З цього часу почалося і пропагування підприємницької діяльності, що позитивно відобразилося на кількості зареєстрованих підприємців. Так, станом на 2002 рік було зареєстровано 215,9 тис. суб'єктів господарювання які обрали спрощену систему оподаткування (у 1991 році зареєстровано було 2,7 тис. підприємців, у 1994 році – 52,9 тис.), тоді як за 2010 рік зареєструвалося 247,9 тис. лише фізичних-осіб підприємців [8].

Відтак, головними досягненнями Указу Президента №746/99 стало те, що було визначено два види платників податків: фізичних осіб та юридичних осіб, для яких були встановлені окремі об'єкти оподаткування, ставки, особливості обліку та звітності, тощо [14]. Окрім того, також було визначено і ті сфери діяльності на які не поширювалося право обирати спрощену систему оподаткування (наприклад страхові компанії, банки, окремі небанківські установи, виробники лікєро-горілчаних виробів, паливо-мастильних матеріалів, тощо). З липня 2005 року такі види діяльності було розширено і відтепер платниками єдиного податку не могли бути підприємці які

займаються обміном валюти, гральним бізнесом, видобутком дорогоцінних металів, виробництвом підакцизних товарів, та інше. Крім того, з 2007 року до такої категорії була віднесена і діяльність з торгівлі виробами мистецтв, діяльність колекціонування та антикваріату.

У ході аналізу минулої спрощеної системи оподаткування експерти часто наголошують на її недосконалоості, однією із причин цього є те, що законом не передбачалася індексація ставок єдиного податку та/або гранично допустимих меж доходу [22, с.104]. Це перетворило спеціальний режим оподаткування на своєрідну довготривалу пільгу, що з одного боку позитивно відобразилося на кількості офіційно зареєстрованих суб'єктів господарювання які обрали спрощену систему оподаткування, а з іншого відкритим залишалися питання якості такого бізнесу (існування великої кількості підприємств з малим рівнем доходу), існування жорсткої конкуренції, підвищення кількості зловживань [3]. Вже у 2010 році урядом було внесено корективи до законодавства щодо збільшення податкового навантаження на суб'єктів малого бізнесу, що унеможливило продовження незалежної підприємницької діяльності дрібними виробниками товарів та послуг. Такими стан речей спричинив підвищення безробіття (кількість робочих місць за 2010-2011 роки скоротилася на 2 млн.осіб у середньому та малому бізнесі) [10].

Із 2011 року починається реформування податкової системи України, яка досить суттєво вплинула на особливості справляння єдиного податку з фізичних та юридичних осіб. Завдяки прийняттю Податкового кодексу України було систематизовано всі закони та підзаконні акти, які стосувалися оподаткування великих, середніх та малих підприємств у єдиному нормативному документі [5]. Окрім цього його прийняття ознаменувалося усуненням багатьох нормативних колізій, які слугували механізмом ухилення чи уникнення від оподаткування. Дія нового Податкового кодексу почалася у 2012 році а вже у 2014 році було введено 3 групи платків єдиного податку. На сьогоднішній день вітчизняною податковою системою передбачено оподаткування підприємств на загальних та спрощених підставах, а їх

платниками можуть бути як фізичні так і юридичні особи. Існуюча спрощена система оподаткування передбачає 4 групи платників єдиного податку [5].

Проведений аналіз дав змогу визначити етапність розвитку спрощеної системи оподаткування в Україні та особливості які були притаманні кожному з таких етапів. Відзначимо, що загалом дефініція «спрощена система оподаткування» трактується статтею 291 п.2 ПКУ та визначає, що така являє собою специфічний механізм справляння обов'язкових податків та зборів на противагу сплати податку на прибуток, податку на доходи фізичних осіб, податку на доданку вартість, податку на майно (зокрема за земельні ділянки які використовуються окремими платниками єдиного податку), рентної плати за користування водними об'єктами [5]. Відзначимо, що у науковій літературі ряд науковців наводять власні трактування такому поняттю. Наприклад, Василевська Г.В. вважає, що під спрощеною системою оподаткування слід розуміти преференцію, яка надається державою суб'єктам малого бізнесу за генерування такими гранично допустимих меж доходів, працевлаштування визначеної кількості осіб та дотримання вимог щодо виду діяльності [2].

Інший науковець стверджує, що така система є альтернативним податковим режимом, який дозволяє скоротити кризові явища у вітчизняній економіці (шляхом збільшення сум податкових платежів, ефективного використання наявних ресурсів, тощо) та скоротити рівень тінізації представниками малого та середнього бізнесу [1]. Аналогічну думку мають і Юрій С. та Квасовський О., які наголошують, що спрощена система оподаткування є необхідною для України з огляду на необхідність підвищення ефективності фіскальної та стимулюючої функцій єдиного податку [6].

Синчак В.П. визначає спрощену систему оподаткування як спеціальний податковий режим аналіз якого необхідно роботи через призму [3]:

- легкості розрахунку обов'язкових сум, які підлягають сплаті до бюджету;
- елементів оподаткування (бази, об'єкта, ставок);

- звільнення від сплати окремих податків, що скорочує рівень податкового навантаження, а отже сприяє генерації більшої суми прибутку;
- застосування до окремого кола осіб (тих які дотримуються правил гранично допустимих значень доходів, кількості працевлаштованих осіб, виду господарської діяльності);
- специфіки формування та подання податкової звітності;
- особливостей ведення бухгалтерського обліку.

Відзначимо, що окремі автори запевняють що прийнята у 1999 році спрощена система оподаткування повинна мати своє логічне завершення, адже її функціонування створює ряд механізмів мінімізації податкових платежів, тоді як її тривале використання скорочує фіскальну ефективність єдиного податку [7]. Підтримує таку тезу у своїй праці і Дмитрів І.В. який наголошує, що тривале функціонування альтернативної системи оподаткування знизила ефективність єдиного податку, змінило цілі та, на сьогоднішній день, не відповідає основним завданням впровадження такої системи [4]. Тоді як абсолютно протилежну думку має Кужель О., він стверджує, що така системи оподаткування має соціальне значення і є необхідною умовою для подальшого розвитку підприємництва [9].

Отже, проведений аналіз узагальнив думки провідних експертів та науковців щодо становлення та розвитку спрощеної системи оподаткування в Україні. Було визначено, що така система мала ряд недоліків, які відбиваються на фіскальній, регуляторній та стимулюючій ефективності єдиного податку досі. Хоча, аналіз також показав, що спрощена система оподаткування відіграє вирішальну роль у розвитку безпосередньої підприємницької діяльності, що має прямий вплив на рівень технологічного, інвестиційного та економічного розвитку країни загалом, так як підприємці є рушійною силою розвитку ІТ сфери, торгівлі та послуг.

1.2 Сучасний стан оподаткування юридичних та фізичних осіб на спрощеній системі оподаткування

Раніше проведений історичний аналіз розвитку спрощеної системи оподаткування показав, що основними цілями розробки та впровадження Податкового кодексу України стало те, що актуалізувалися проблеми складності адміністрування податків, надмірної кількості податків та зборів, а також виникла необхідність у скороченні рівня податкового навантаження на заробітну плату та необхідності вирішення проблеми децентралізації податкового адміністрування. Відтак, тогочасний уряд при формуванні законопроекту направив зусилля на те, щоб внаслідок його прийняття поміж суб'єктів малого та середнього бізнесу сформувалися мотиваційні важелі до ведення прозорого бізнесу, що позитивно відобразиться на інвестиційному кліматі країні, а отже і на економічних та соціальних показниках.

Так, новостворена спрощена система оподаткування включає сплату єдиного податку фізичними та юридичними особами за провадження ними господарської діяльності у відповідності до вимог та критеріїв визначених однієї із чотирьох груп оподаткування. Загалом єдиний податок, є місцевим податком, який справляється та розподіляється враховуючи потреби місцевого бюджету. Враховуючи цей факт, нами були досліджені суми єдиного податку сплачені до бюджету Сумської міської територіальної громади (яка була утворена в квітні 2019 року внаслідок реформи децентралізації) (рис.1.1).

Дані рисунка свідчать, що у динаміці загальна сума надходжень єдиного податку від юридичних та фізичних осіб зростає. Так, в результаті господарської діяльності таких підприємств у 2021 році було акумульовано на 89,3 тис.грн більше у порівнянні з 2019 роком, тоді як частка єдиного податку у загальних податкових надходженнях територіальної громади протягом аналізованого трирічного терміну варіюються в межах 13,05-13,23%. Проте, частка єдиного податку у загальній сумі доходів помітно підвищилась у 2020 та 2021 роках у порівнянні з 2019 роком (на 2,21% та 2,03% відповідно).

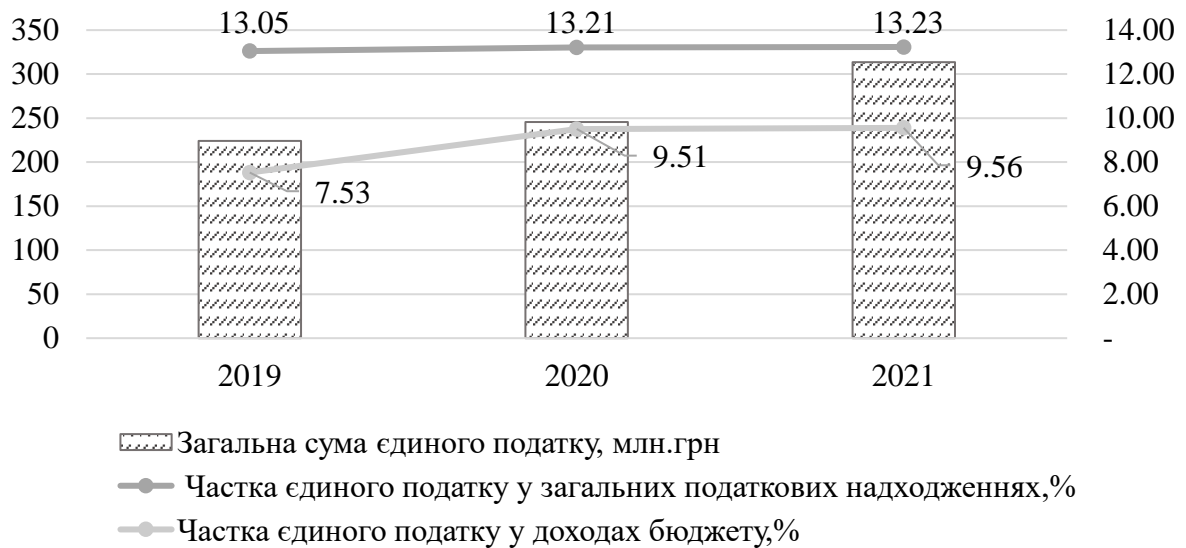

Рисунок 1.1 – Динаміка сплати єдиного податку у Сумській міській територіальній громаді та його частка у податкових надходженнях та загальних доходах бюджету протягом 2019-2021 років

Джерело: складено автором на основі [17]

Вважаємо, що такий стан речей по переш є наслідком збільшення рівня заробітної плати, адже за даними експертів найбільше частка поміж платників єдиного податку припадає саме на другу групу оподаткування, а їх податкові платежів напряму залежать від цього показника. Так, у 2019 році мінімальна заробітна плата становила 4173,00 (834,60 сума єдиного податку в місяць), у 2020 році мінімальний рівень заробітний плати був встановлений на рівні 5000,00 (1000,00 грн сума єдиного податку в місяць), а в 2021 році обов'язкові відрахування платників другої групи спрощеної системи оподаткування становили 1200,00 грн. Другою причиною підвищення загальної суми надходжень з єдиного податку є підвищення рівня доходності бізнесу, адже за статистичними оцінками у Сумській громаді підприємці третьої групи за останні роки згенерували більше прибутку ніж за період 2015-2018 років. Окрім цього важливим аспектом збільшення сум сплачених доходів є кількісне збільшення фізичних та юридичних осіб які обрала спрощену систему податку, це підтверджують дані відображені на рисунку 1.2.

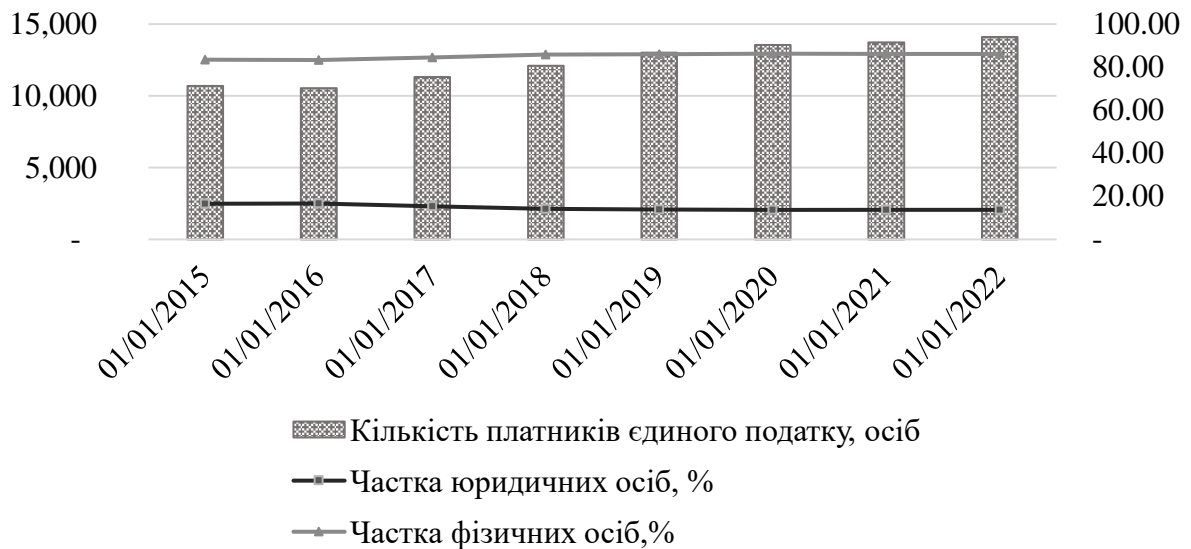

Рисунок 1.2 – Динаміка платників спрощеної системи оподаткування у Сумській області (у розрізі їх видів), станом на 01.01.2015-01.01.2022 роки

Джерело: складно автором на основі [16]

З рисунку видно, що кількість платників єдиного податку з 2015 року поступово зростає, хоча особливим піком реєстрації таких підприємців став 2018 рік. Протягом цього періоду додатково було зареєстровано 2017 підприємців, а найбільшу частку серед них займають фізичні особи (86,2% станом на початок 2022 року). Така велика частка фізичних осіб у загальній кількості є наслідком створення досить лояльних умов оподаткування. Так, фізичні особи підприємці не можуть бути платниками лише четвертої групи спрощеної системи оподаткування. Тоді як для юридичних осіб також встановлені свої умови та критерії віднесення їх до тієї чи іншої групи оподаткування. Відтак, нами були систематизовані вимоги Податкового кодексу до фізичних та юридичних осіб, які обрали спрощену систему оподаткуванням (додаток В).

Так, платниками першої групи оподаткування, можуть біти ті підприємці граничний дохід яких на рік не перевищує 1 млн.грн, при цьому вони не можуть використовувати працю найманих осіб та працювати з платниками єдиного податку, а можуть лише реалізовувати товари та надавати побутові послуги населенню [5].

Сума податкових платежів від платників другої групи оподаткування залежить від встановленого розміру мінімальної заробітної на початок календарного року, яка може змінюватися протягом року (наприклад з 01.10.2022 року мінімальна заробітна плата буде складати 6700,00, що на 200 грн більше за заробітну плату визначену на 01.01.2022 рік). На противагу першій групі оподаткування, друга група може здійснювати господарські операції як з населенням так і з платниками єдиного податку. Найбільш поширеними видами діяльності на другій групі є продаж товарів (здебільшого через інтернет) та ресторанна діяльність. Платники другої групи також не можуть займатися операціями з продажу чи оренди нерухомого майна, та продажем ювелірних, антикварних та дорогоцінних металів. Податкову звітність як платники першої так і платники другої групи формують за рік.

Що стосується третьої групи оподаткування, то тут платниками можуть виступати як фізичні так і юридичні особи, а система оподаткування залежить від того, що є суб'єкт господарювання платником ПДВ. У таких підприємців не існує обмежень щодо кількості працевлаштованих осіб та видів господарської діяльності, проте обсяг доходу не повинен перевищувати 7 млн.грн на рік. Відзначимо, що з березня 2022 року, внаслідок російської військової агресії для платників третьої групи були запровадженні пільгові умови, відповідно до яких суб'єкти можуть сплачувати 2% від акумульованого доходу, проте більше детально такі умови будуть розглянуті у наступному розділі.

І останньої групою спрощеної системи оподаткування є четверта, яка передбачає спрощений облік та оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників. Відтак, об'єктом оподаткування у таких підприємств є загальна площа сільськогосподарських угідь якими він володіє чи орендує, а суми податків залежать від їх виду і корелюють з нормативно грошовою оцінкою гектару такої землі.

Отже, проведений статистичний аналіз дав змогу підтвердити, що кількість фізичних та юридичних осіб, які обирають спрощену систему

оподаткування з кожним роком підвищується. На такий стан речей безпосередній вплив має лояльність функціонуючої системи оподаткування, підвищення економічного розвитку країни та її інвестиційного потенціалу, доступність відкриття бізнесу та його провадження, тощо. Окрім цього було доведено, що підвищення кількості реєстрації таких платників податків прямопропорційно впливає на підвищення податкових надходжень, які забезпечують виконання державою покладених на неї функцій. Такий вид оподаткування регламентується Податковим кодексом України та визначає чотири групи платників єдиного податку, а приналежність підприємця залежить від масштабів та виду діяльності, підстав оподаткування постачальників та підрядників, обсягів акумульованого доходу.

1.3 Аналіз податкових змін та їх вплив на макро- та мікросередовище

Аналізуючи експертні думки вчених щодо запровадження спрощеної системи оподаткування ми дійшли висновку, що загалом всі відзначають позитивний вплив як на кількісні так і на якісні показники діяльності таких суб'єктів господарювання. Так, наприклад Лебеда М.О. зазначає, що запровадження спрощеної системи оподаткування стало яскравим прикладом державної підтримки розвитку суб'єктів малого бізнесу, що збільшило не лише кількість зареєстрованих осіб, але і значно підвищило рівень податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів [11].

Проте, економіка України залежить напряду від факторів макро та мікро середовища, а їх наслідки по-різному відображаються на соціальній, економічній та політичній сфері, а отже і на діяльності фізичних та юридичних осіб, які обрали спрощену систему оподаткування [14]. Що стосується мікроекономічних факторів, то їх суть ґрунтується і залежить безпосередньо від діяльності підприємства: ринків збуту, попиту споживачів на пропоновану продукції (послуги), конкурентоздатності, ефективності управлінської

діяльності, місцезнаходження, рівня рентабельності та прибутковості, тощо [19].

Тоді як поміж макроекономічних факторів впливу Власова Н.О. та Носирєв О.О. визначають: рівень реальних доходів населення, розмір капітальних інвестицій, кількість експортно-імпортних операцій купівлі/продажу товарів та послуг, індекс споживчих цін, рівень безробіття, рівень зайнятості, загальна економічна та політична ситуація в країні [18].

Економісти та експерти відзначають, що за останні десять років особливий вплив на підприємницьку діяльність та її оподаткування мала політична ситуація в країні. Відтак вони визначають три критичні стадії розвитку малого та середнього бізнесу:

- перша стадія відбувалася внаслідок Революції Гідності у 2014 році та початком російської агресії, що вплинуло на скорочення рівня підприємницької діяльності у АР Крим, Луганській та Донецькій областях. Окрім цього багато підприємств були змушені завершити діяльність або переорганізувати таку, адже поставки товарів чи сировини були з Росії, що було заборонено на законодавчому рівні;

- друга стадія відбулася внаслідок поширення корона вірусної інфекції у 2019 році, що скоротило виробництво (внаслідок впровадження карантинних обмежень) та зменшило кількість як попиту так і пропозиції на продукцію та послуги які пропонували суб'єктами малого та середнього бізнесу;

- третя стадія розпочалася у кінці лютого 2022 року та триває по цей час, і вона стала наслідком повномасштабного вторгнення росії, внаслідок чого було зупинена діяльність багатьох підприємств (Херсонська, Харківська, Сумська, Київська, Запорізька, Чернігівська, Донецька, області).

Відзначимо, що дії уряду при настанні другої та третьої критичних стадій розвитку малого та середнього бізнесу були максимально направлені на створення оптимальних умов оподаткування функціонуючих підприємств.

Так, у березні 2020 року урядом було прийнято Закон, який вніс певні корективи у оподаткування підприємств, які обрали спрощену систему оподаткування, зокрема [20]:

- встановлено мораторій на проведення податкових перевірок (крім позапланових перевірок які стосуються законності державного відшкодування ПДВ більше ніж 100 тис.грн);
- звільнення платників єдиного податку від нарахування та сплати ЄСВ;
- відміна застосування штрафних санкцій за невчасну сплату ЄСВ (а нарахована пеня підлягає списанню) та несвоєчасне подання звітності з єдиного внеску;
- можливість несплати єдиного податку у разі відсутності доходів та неможливості провадження господарської діяльності (надання своєрідних податкових канікул).

За статистичними оцінками в результаті пандемії COVID-19, доходи фізичних та юридичних осіб, які обрали спрощену систему оподаткування скоротилися на 25-50%, окрім цього ними було звільнено приблизно 18% працівників [21]. Експерт визначає панівну роль впроваджених урядом пільгових умов господарювання малого та середнього бізнесу, та запевняє у разі їх відсутності економічні втрати були б значно більшими.

У нинішніх воєнних умовах урядом також було запроваджено ряд змін у податковому законодавстві. Так, наприклад з березня 2022 року було прийнято Закон України 2118-ІХ, який вніс певні корективи у оподаткування та подання звітності суб'єктами господарювання в умовах війни, наприклад [23]:

- зупинено перебіг податкових строків, які визначалися раніше (стосується сплати податків, розгляду скарг, подання звітності, тощо);
- накладено мораторій на податкові перевірки (не стосується камеральних перевірок декларацій та/або уточнюючих розрахунків, камеральних перевірок);

– звільнено від відповідальності суб'єктів господарювання за порушення правил та норм податкового законодавства.

У березні також набрав чинності інший закон (Закон України №2120-IX) який ніс доповнюючи характер. Основними змінами стали [24]:

- дозвіл на окремі види перевірок податковими органами;
- надання пільг платникам єдиного податку та платникам земельного податку;
- уточнено застосування благодійними організаціями податкових пільг;
- визначено особливості реєстрації податкових накладних в умовах воєнного стану.

Відзначимо, що для діяльності фізичних та юридичних осіб які обрали спрощену систему оподаткування почали функціонувати нові можливості оподаткування (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Основні податкові зміни оподаткування фізичних та юридичних осіб, які обрали спрощену систему оподаткування станом на 2022 рік

Група	Особливості оподаткування	Додаткові можливості
1 група	Єдиний податок – мають право не сплачувати (з 01.04.2022 до закінчення (скасування) воєнного стану)	
2 група		
3 група	ЄСВ – мають право не сплачувати (при цьому страховий стаж не нараховується) з 01.03.2022 до закінчення (скасування) воєнного стану та протягом наступного року після його припинення	- звільнено від нарахування, сплати та подання звітності з ПДВ щодо реалізації товарів (послуг) на території України; - збільшено граничний обсяг річного доходу до 10 млрд.грн; - надано можливість переходу на ставку єдиного податку 2%
4 група	Звітність з ЄСВ – у разі несплати ЄСВ, у податковій звітності Додаток 1 не заповнюється (з 01.03.2022)	Не нараховується та не сплачується земельний податок тих земельних ділянок, які територіально розташовані у регіонах де ведуться бойові дії, або являються тимчасово окупованими

Джерело: складено автором [5, 23, 24]

Додаткові можливості були прийняті і для працівників які були прийняті працедавцями, що обрали спрощену системи оподаткування (лише для фізичних осіб 2 та 3 групи, та юридичних осіб 3 групи оподаткування) та були мобілізованими [27]. Такі фізичні та юридичні особи можуть не сплачувати соціальний внесок за громадян які були призвані на військову службу.

Експерти запевняли, що початок повномасштабного вторгнення стане рушійною силою поступової ліквідації малого та середнього бізнесу, адже платоспроможність українців знизилась, попит на всі товари скоротився, підвищився показник безробіття, тощо [25]. Проте, після тримісячної паніки, статистика свідчить про те, що кількість новостворених фізичних та юридичних осіб, які обрали спрощену системи оподаткування почала зростати (рис.1.3).

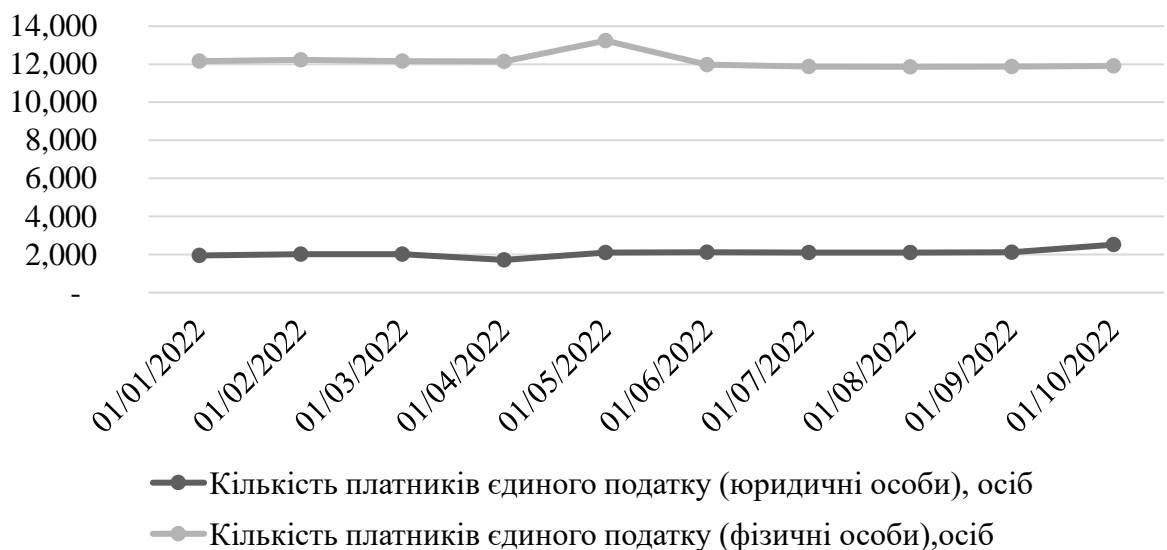

Рисунок 1.3 – Динаміка кількості зареєстрованих фізичних та юридичних осіб, які обрали спрощену систему оподаткування у 2022 році в Сумській області

Джерело: складно автором на основі [16]

Одним із першочергових факторів стало те, що громадяни почали шукати додаткові шляхи заробітку, переорієнтовувати робочий процес офлайн на онлайн, розширювати свої компетентності, тощо. Саме ці факти сприяли, збільшенню платників 3-ї групи оподаткування (2%) у квітні 2022 року.

Вагома частка з новостворених підприємств обрали основним видом діяльності комп'ютерне програмування (КВЕД 62.01), керування устаткуванням (КВЕД 62.03), діяльність у сфері інформаційних технологій так комп'ютерних система (КВЕД 62.09).

Звичайно, ряду підприємств довелося звершити або призупинити свою діяльність, що негативно відображається на загальній сумі податкових надходжень до бюджету, адже такий у загальному недоотримує 418,6 млрд.грн (станом на серпень 2022 року) [26].

Таким чином, із огляду на проведений аналіз податкових змін у напрямку спрощеної системи оподаткування та думок експертів щодо їх доречності та навпаки, вважаємо, що така система є необхідною для функціонування нинішнього малого та середнього бізнесу, а у разі збільшення ставок податку чи зміні об'єктів оподаткування це може негативно відобразитися на тінізації бізнесу, тобто ми можемо повернутися до тієї проблеми з якою уряд зіштовхнувся після прийняття Україною незалежності. Особливо питання відмови від спрощеної системи оподаткування не може стояти в сучасних постковідних умовах (коли велика кількість підприємств змушена була призупинити свою діяльність або скороти об'єми підприємницької діяльності) та воєнних умовах (коли однією із вагомих статей формування бюджету є добровільна сплата єдиного податку підприємцями).

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТОВ «СЦ ВІСТ»

2.1 Загальна економічна характеристика ТОВ «СЦ ВІСТ»

У кожній із областей України є ті види господарської діяльності, які є лідируючими, а отже бюджетоформуючими, що позитивно впливає на рівень економічного розвитку регіону, рівень безробіття, інвестиційну активність та конкурентоспроможність профільних галузей. На думку окремих науковців Сумська область є депресивним регіоном, в першу чергу це пов'язано з тим, що значну питому вагу у економічній діяльності регіону відграє промисловість [29]. Проте, з плином часу та економічним розвитком такі промислові гіганти як ТОВ «СумиХімпром», АТ «Електрон», ВАТ «Електрохімічний завод», ВАТ «СЕЛМІ», ТОВ «Фрунзе-Електрод» – або повністю завершили свою діяльність або скоротили її.

У нинішніх умовах, Сумська область не може похизуватися високорозвиненим промисловим сектором, проте підприємницька активність щороку зростає, і здебільшого це стосується сільського господарства та різних видів послуг. На основі цього нами було досліджено представленість юридичних та фізичних осіб у Сумській області за видами економічної діяльності (табл.Г.1).

Лідируючими видами діяльності є торгівля товарами та надання послуг, однією із причин цього є високий попит на товари (особливо продукти харчування, одяг, сировину, матеріали) та послуги (юридичні, бухгалтерські, інформаційні, ремонтні, тощо). Іншою причиною є те, що для таких видів підприємців нормативною базою передбачена спрощена система оподаткування, яка мотивує до відкриття бізнесу та його функціонування в умовах адекватних сум податкових платежів.

Враховуючи то факт, що надання різних видів послуг є однією із найпоширеніших видів діяльності у Сумській області (рис.Г.1) то об'єктом дослідження стало підприємство ТОВ «СЦ ВІСТ» (Товариство з обмеженою

відповідальністю «Сервісний Центр ВІСТ»), основним видом діяльності якого є ремонт комп'ютерів і периферійного устаткування (КВЕД 95.11). Аналіз господарської діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» показав, що підприємство займається заправкою картриджів, ремонтом принтерів, МФУ, моніторів, ноутбуків, системних блоків, мобільних принтерів, надає послуги гарантійного ремонту обладнання, тощо. Детальний аналіз динаміки зумовлених послуг на ТОВ «СЦ ВІСТ» протягом 2019-2021 років, відображений у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка надання послуг ТОВ «СЦ ВІСТ» за 2019-2021 роки, тис.грн.

№ з/п	Назва послуги	Роки		
		2019	2020	2021
1	Ремонт та обслуговування принтерів	95,4	58,5	104,0
2	Заправка картриджів	247,6	191,7	348,1
3	Ремонт ноутбуків, системних блоків та моніторів	94,6	72,9	111,6
4	Гарантійний ремонт	12,6	16,7	15,5
5	Інші послуги	36,5	42,8	53,2

Дані таблиці підтверджують той факт, що найбільш популярною послугою ТОВ «СЦ ВІСТ» є заправка лазерних та струменевих принтерів. Особливим попитом користуються картриджі Canon, HP та Samsung, тоді як вартість заправки складає в середньому від 147 грн (без ПДВ).

Найбільшими замовниками послуг заправки лазерних та струменевих принтерів у ТОВ «СЦ ВІСТ» є:

– ресторанний бізнес– ТОВ «Шафран і К», ТОВ «ВТФ ПРИВАТ», ТОВ «Віталонг», ФОП Уманська, ТОВ «Здибанка і К», ТОВ «Сімейний клуб», та інші.

– сільськогосподарські підприємства – ФГ «Захарченка», ТОВ «Нива-2008», ФОВ Міняло, ТВО «Агроресурс», ТОВ «Флора», ТОВ «Техноторг», тощо;

- підприємства що надають освітні послуги – ТОВ «Освітні технології Суми», ТОВ «ІТ-старт», ФОП Глушко, ФОП Криницька, ТОВ «Поліглот»;
- охорона здоров'я – ТОВ «Еледія і К», ТОВ «Арія», ТОВ «Флоріс», тощо;
- надають інші види послуг: ФОП Лукашук, ФОП Семенко, ФОП Олейник, ФОП Бикова, тощо.

Окрім цього, ці ж підприємства додатково користаються послугами ремонту та обслуговування друкувальної техніки.

Відзначимо, що ТОВ «СЦ ВІСТ» надає послуги не лише юридичним та фізичним особам але й населенню. Так, завдяки вдалому місцю розташуванню та рекламі підприємство додатково акумулювало у 2021 році близько 310 замовлень в місяць щодо заправки картриджів, та близько 80 замовлень щодо ремонту та налаштування комп'ютерної техніки (заміна мікросхем, розбірка/збірка блоку живлення, прошивка мікросхем, тощо) від населення. Окрім цього підприємство також здійснює продаж запасних частин для принтерів, картриджів та техніки.

Основними конкурентами ТОВ «СЦ ВІСТ» є ТОВ «СУМИ ІТ-СЕРВІС», ТОВ «Суми ТЕХ-СЕРВІС», ТОВ «Мастер», ТОВ «Біком», ТОВ «Компсервіс». Хоча за свій дванадцяти річний термін перебування на ринку послуг ТОВ «СЦ ВІСТ» вдалося зарекомендувати себе як надійного, оперативного надавача послуг, який щороку намагається максимізувати прибуток завдяки широкому асортименту послуг та якості наданих робіт.

Для підтвердження прибутковості діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» нами було проведено аналіз його господарської діяльності протягом останніх трьох років. Спочатку було досліджено основні економічні показники ТОВ «СЦ ВІСТ», які дозволили стверджувати про загальну тенденцію до покращення фінансових показників, хоча і можна чітко прослідкувати, що запроваджені у 2019-2020 роках карантинні обмеження скоротили кількість отриманих замовлень (табл.2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка економічних показників діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» за 2019-2021 роки

Показник	Роки			Відхилення			
				2021/2020		2020/2019	
	2019	2020	2021	249,8	165,3	-104,1	78,6
Чистий дохід від реалізації послуг, тис.грн	167,1	122,4	248,6	126,2	203,1	-44,7	73,2
Собівартість послуг, тис.грн	63,6	49,5	62,6	13,1	126,5	-14,1	77,8
Інші операційні витрати	256	210,7	321,2	110,5	152,4	-45,3	82,3
Чистий прибуток, тис.грн	486,7	382,6	632,4	249,8	165,3	-104,1	78,6

Між скороченням прибутку протягом 2019-2020 років та обмеженнями впровадженими внаслідок пандемії COVID-19 існує тісний взаємозв'язок, адже враховуючи той факт, що основними замовниками послуг є заклади громадського харчування та приватні освітні заклади (діяльність яких була обмеженою) то саме це вплинуло на стрімке скорочення замовлень, а отже і на прибуток. Хоча відзначимо, що за 2021 рік ТОВ «СЦ ВІСТ» вдалося майже вдвічі підвищити рівень прибутку, порівнюючи з 2019 роком. В першу чергу це пов'язано з прийняття рішення щодо додаткової реклами в мережі Instagram та Facebook, що підвищило потік клієнтів. Також було здійснено аналіз цін конкурентів, та запропоновано дисконтну програму «Шостий картридж у подарунок». Впровадження такої програми налаштовує замовника на тривалу співпрацю тим самим забезпечуючи регулярні замовлення у ТОВ «СЦ ВІСТ».

Далі пропонуємо оцінити економічні показники діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» (табл.2.3). Результати проведених розрахунків підтверджують, що 2020 рік характеризується найнижчими економічними показниками діяльності підприємства протягом трьох досліджуваних років, які також не відповідають нормативним значенням. Так, наприклад щодо коефіцієнту загальної ліквідності, то такий показник не відповідає нормативному значенню, а отже це свідчить, що ТОВ «СЦ ВІСТ» не здатне завдяки реалізації оборотних активів забезпечити погашення власних короткострокових зобов'язань. Хоча, при стабільних політичних та економічних умовах ТОВ «СЦ ВІСТ» мало б всі можливості збільшити такий показник до мінімального допустимого значення.

Таблиця 2.3 – Динаміка економічних показників діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» за 2019-2021 роки

Показник	Роки			Нормативне значення
	2019	2020	2021	
Аналіз ліквідності підприємства				
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,73	0,71	0,86	> 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,41	0,39	0,58	0,6 - 0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,14	0,09	0,20	не <0,2 - 0,3
Аналіз платоспроможності підприємства				
Коефіцієнт автономії	0,62	0,43	0,55	> 0,5
Коефіцієнт фінансування	0,81	0,68	0,75	≥ 1
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,52	0,44	0,48	> 0,5
Аналіз ділової активності підприємства				
Коефіцієнт оборотності активів	1,04	0,88	0,89	Збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	12,90	10,05	15,89	Збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	19,88	12,65	19,06	Збільшення
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	27	36	23	Зменшення
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	18	29	19	Зменшення

Результати розрахунку коефіцієнта швидкої ліквідності демонструють, що управлінському персоналу ТОВ «СЦ ВІСТ» варто звернути увагу на підвищення вартості високоліквідних активів (за допомогою грошових коштів, фінансових інвестицій тощо), це пов'язано з тим, що лише в результат провадження господарської діяльності у 2021 році даний показник почав наближатися до нормативного значення (0,58 пунктів при необхідних 0,6), до цього року такий показник знаходився на рівні 0,4 умовних пунктів. Що стосується коефіцієнта абсолютної ліквідності, то знову прослідковується найнижче значення показника у 2020 році (0,09), та найвище у 2021 році (0,2). Одним із факторів який вплинув на таке стрімке підвищення стало підвищення суми грошових коштів ТОВ «СЦ ВІСТ».

Далі було розраховано показники, які свідчать про платоспроможність ТОВ «СЦ ВІСТ», зокрема:

– коефіцієнт автономії – розраховані показники свідчать, що у 2019-2020 підприємство мало досить високу ймовірність настання фінансових ризиків (втрата фінансових ресурсів), станом на 2021 рік ситуація стабілізувалась, проте при подальшому підвищенні цього показника управлінському персоналу необхідно оцінити ефективність використання фінансових ресурсів, адже існує ймовірність у використанні не всього можливого потенціалу;

– коефіцієнт фінансування – невідповідність показника нормативному значенню є свідченням необхідності реінвестувати акумульований прибуток у діяльність сервісного центру;

– коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами – слід відзначити, що розраховані показники характеризуються позитивною динамікою, яка наближена до нормативного значення (станом на 2021 рік 0,48 пункти при необхідних 0,5), тоді як для підвищення такого коефіцієнту ТОВ «СЦ ВІСТ» можна оптимізувати структуру активів (оборотних та необоротних), або залучити додаткові кошти власника.

Окрім цього нами також було акцентовано увагу на розрахунку показників ділової активності. Наприклад, що стосується коефіцієнту оборотності активів, то залучені ресурси досить ефективно використовуються управлінським персоналом ТОВ «СЦ ВІСТ», хоча економічні розрахунки знову таки свідчать про те, що у 2020 році рівень використання був найнижчим.

Щодо оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей, то макроекономічні умови вплинули на те, що замовники збільшили період погашення заборгованості за вже надані послуги, а це мало прямий вплив на затримку за власними зобов'язаннями ТОВ «СЦ ВІСТ», проте станом на сьогоднішній день, всі оплати від замовників та з постачальниками здійснюється у відповідності до договору, а довгострокових заборгованостей на підприємстві не зафіксовано.

Отже, проведений аналіз дав змогу представити загальне уявлення про економічний стан ТОВ «СЦ ВІСТ», якому характерні фінансові злети та

падання, кризовим роком для діяльності підприємства видався 2020 рік, адже внаслідок зовнішніх факторів було скорочено кількість замовлень, що негативно відобразилося і на платоспроможності і на фінансовій забезпеченості бізнесу. Проте вже у 2021 році в результаті налагодженого процесу комунікації з замовниками (юридичними та фізичними особами, населенням) підприємство збільшило прибуток майже у двічі та продовжує нарощувати підприємницький потенціал, навіть в нинішніх умовах.

2.2 Особливості системи оподаткування ТОВ «СЦ ВІСТ»

Свою господарську діяльність ТОВ «СЦ ВІСТ» розпочало наприкінці 2010 року, надаючи послуги заправки та ремонту картриджів. Хоча на той час спрощена система оподаткування вже функціонувала, проте управлінським персоналом було прийнято рішення про оподаткування власної діяльності на загальних підставах. Відтак, з 2010 по 2016 роки ТОВ «СЦ ВІСТ» сплачувало податок на прибуток. Також відзначимо, що підприємство розпочало свою діяльність у перехідний момент – прийняття та запровадження Податкового кодексу, тобто до 01.04.2011 року система оподаткування податком на прибуток регламентувалась ще Законом України «Про податок на прибуток», а ставка такого податку складала 25%. Окрім цього бухгалтер ТОВ «СЦ ВІСТ» у першому кварталі 2011 року при розрахунку суми оподаткованого прибутку ще мав користуватися такими засадами як: застосування правила першої події при розрахунку валових доходів та витрат, необхідності розрахунку приросту або убутку запасів, тощо. З другого кварталу 2011 року підприємство почало функціонувати у відповідності до вимог та норм визначених новим кодексом. У 2016 році підприємство подало заяву про перехід із загальної системи оподаткування на спрощену, основними причинами цього спрощена система бухгалтерського обліку та мінімізація податкових платежів, а також відсутність обмежень щодо надання послуг як підприємствам так і населенню. З огляду на той факт що кількість

працевлаштованих осіб складала на той час чотири особи, а суми акумульованого доходу були не значними, то це слугувало отриманню статусу єдиноподатника.

З 01.01.2016 року ТОВ «СЦ ВІСТ» стало платником єдиного податку третьої групи оподаткування та не є платником ПДВ. За останні роки у системі оподаткування підприємців які обрали спрощену систему оподаткування відбулося багато змін,. Такі зміни мали безпосередній вплив на процес бухгалтерського та податкового обліку на ТОВ «СЦ ВІСТ» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Основні зміни в податковому та бухгалтерському обліках на ТОВ «ВІСТ» з 2016 року

Сутність зміни (дата)	Нормативно-правова база	Особливості
Заява про застосування спрощеної системи оподаткування (з 01.01.2016)	Пп.298.1.4 ПК	Реєстрація Книги обліку доходів та витрат; щоквартальна звітність з ЄП; щоквартальна сплата податків; контроль за акумульованими доходами
Необхідність формування фінансової звітності мікропідприємства (Баланс за ф.1-мс, Звіт про фінансові результати №2-мс) (з 2019 року)	НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» (до 2019 року назва була «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»)	Щорічна звітність (за визначеними формами) подається до органів статистики та податкових органів
Заява про реєстрацію програмного реєстратора розрахункових операцій (з 01.08.2020) Заява про скасування реєстрації реєстратора розрахункових операцій	Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі,	З 01.08.20 – функціонування стаціонарного РРО
Заява про реєстрацію програмного реєстратора розрахункових операцій (форма №1 ПРРО) (з 01.01.2022)	громадського харчування та послуг» №265	01.01.22 застосування програмного РРО – Checkbox.
Заява про застосування спрощеної системи оподаткування (внесенні змін)	Закон України №2173 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану», ПКУ»	Зміна ставки оподаткування 5% на 2% без реєстрації ПДВ, звітування щомісячне (на противагу щоквартальному), сплата податків (щомісячна)

У грудні 2015 року управлінським персоналом було прийнято рішення про зміну системи оподаткування. Так, аналіз тогочасних економічних показників діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» підтвердив необхідність переходу на спрощену систему оподаткування, внаслідок скорочення економічної ефективності діяльності та необхідності мінімізації рівня податкового навантаження. Керуючись вимогами ст.298 ПКУ уповноваженою особою (головним бухгалтером) до контролюючого органу було подану Заяву про застосування спрощеної системи оподаткування, при цьому у підприємства був відсутній податковий борг (як щодо загальнодержавних, місцевих податків так і щодо заборгованостей зі сплати штрафних санкцій). Враховуючи той факт, що заява була подана не пізніше 15 календарних днів до настання нового кварталу, то вже з 1 січня 2016 року ТОВ «СЦ ВІСТ» було надано дозвіл функціонувати як підприємство, що обрало спрощену систему оподаткування.

Відтепер ТОВ «СЦ ВІСТ» зобов'язувалося щодня вести Книгу обліку доходів та витрат, хоча на законодавчому рівні було встановлено про ймовірність електронного заповнення, проте головним бухгалтером така Книга велася вручну. Окрім цього, з 2019 року підприємство також має формувати щорічну фінансову звітність мікро підприємства, регламентуючись нормами НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність».

З 2016 року господарська діяльність підприємства поступово нарощувала обороти, підприємство збільшувало кількість найманих працівників, додавало нові види господарської діяльності, налагодило постачання запасних частин для комп'ютерної техніки із закордону за помірну вартість. Проте, наслідки зовнішніх факторів 2019-2020 років, негативно відобразилися на доходності підприємства. Так, це вплинуло на вимушену відправку працівників ТОВ «СЦ ВІСТ» у відпустку без збереження заробітної плати (керуючись нововведеною нормою Закону України «Про відпустки»), надмірне скорочення кількості податкових платежів (як єдиного податку, так і податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску, воєнного

збору). Також підприємство відмовилося від оренди додаткового приміщення, яке мало почати функціонувати як ремонтний сервіс з додатковим продажем запасних частин та раніше використовуваної комп'ютерної техніки.

Зазначимо, що з початку функціонування підприємства по сьогоднішній день облік доходів та витрат, оформлення всіх видів господарських операцій здійснювалося на базі «1С.Підприємство», а своє відображення у господарському процесі базується на основі спрощеного плану рахунків (додаток Д).

Мінливе податкове законодавство також встановило нові вимоги до юридичних осіб в середині 2020 року. Так, відповідно до Закону України №265, оскільки ТОВ «СЦ ВІСТ» здійснює розрахункові операції у готівковій (безготівковій) формах, то при реалізації послуг (продажі товарів) продавець має видати фіскальний чек. На основі цього, було придбано касовий апарат, але знову ж таки враховуючи швидкоплинність законодавчих змін, фахівцем сервісно-обслуговуючої компанії було запропоновано придбати бувший у використанні касовий апарат, термін експлуатації якого завершувався у вересні 2022 року, а його вартість складала 2800,00 грн (на противагу вартості нового яка стартувала у 2020 році від 7500,00 грн).

З 01.01.2022 року урядом знову вносять зміни у податкове законодавство, такі зміни мають на меті повну фіскалізацію господарської діяльності (особливо це стосується фізичних осіб, крім 1-ї групи платників податку). Впровадження повної фіскалізації спричинило появу нового типу РРО – програмного. Так, основними недоліками стаціонарного РРО стали:

- необхідність у щоденному друкуванні звітів, та їх зберіганні;
- надмірна вартість касового апарату (новий від 10 тис.грн станом на 01.01.2022 рік)
- щомісячна оплата за обслуговування касового апарату (в середньому в Сумській області від 225 грн)
- контроль за закриттям змін, та інші.

Відтак, управлінський персонал ТОВ «СЦ ВІСТ» було прийнято рішення про застосування програмного РРО Checkbox, а нами були оцінені основні його переваги та недоліки (рис.2.1).

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> – онлайн-реєстрація; – онлайн-передача (отримання) даних до (від) фіскального сервера контролюючого органу; – автоматичне створення Z-звіту засобами фіскального сервера або засобами ПРРО; – передача даних до ДПС без залучення інформаційних еквайерів; – робота в режимі офлайн (до 36 годин разово та не більше 168 годин протягом календарного місяця), дані про здійснені розрахункові операції надсилають до податкової після завершення режиму офлайн; – мінімальний ризик утворення помилок 	<ul style="list-style-type: none"> – потребує підключення до мережі Інтернет (хоча і може працювати й в офлайн-режимі до 36 годин поспіль, або до 168 годин на місяць); – має період освоєння, впровадження та інтеграції з іншими обліковими системами підприємства (в перший місяць використання абонентська плата не стягується); – необхідність навчання персоналу

Рисунок 2.1 Переваги та недоліки застосування ПРРО Checkbox на прикладі діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ»

Джерело: авторські дослідження

Відтепер банківський POS-термінал ТОВ «СЦ ВІСТ» не лише може приймати платежі, але й видає фіскальні чеки, що значно скоротило витрати підприємства на обслуговування (149 грн/міс на противагу 225 грн/міс) та скоротило час на виправлення технічних несправностей (при проблемах у функціонуванні стаціонарного касового апарату необхідно було запрошувати спеціаліста, що перешкоджало вчасному закриттю зміни та формуванню фіскального звіту).

Після спаду попиту на послуги ТОВ «СЦ ВІСТ» внаслідок поширення пандемії COVID-19 управлінському персоналу вдалося стабілізувати економічний стан підприємства, при цьому, звичайно, не обійшлося без втрат, як поміж раніше працевлаштованого персоналу (яку необхідно було

відправити у відпустку через значне скорочення замовлень, а потім такі звільнилися за власним бажанням) так і щодо фінансових ресурсів (понесених на оплату оренду, комунальних послуг, тощо).

Загалом підприємству вдавалося підтримувати баланс не зважаючи ні на податкові зміни, ні на економічні виклики, проте у лютому 2002 року почалося повномасштабне вторгнення росії в Україну. Такий стан речей змусив ТОВ «СЦ ВІСТ» припинити на деякий час свою діяльність та евакуювати обладнання, при цьому бухгалтер продовжував свою роботу, і оперативно реагував на податкові зміни. Першим воєнним нововведенням стало те, що для ТОВ «СЦ ВІСТ» з'явилася можливість змінити ставку податку з 5% на 2%.

Заяву про застосування спрощеної системи оподаткування, а саме внесення змін щодо оподаткування була подана бухгалтером через Електронний кабінет платника податку 29.03.2022 року, а вже з 01.04.2022 року дохід акумульований ТОВ «СЦ ВІСТ» оподатковувався за ставкою 2%. Такий вид оподаткування вніс певні корективи щодо звітності та сплати податків. Так, підприємство відзвітувало за 1 квартал та сплатило 5% податку за отриманий дохід. Відтепер звітність формується щомісяці (до 20-го числа наступного місяця за звітним), і єдиний податок (за ставкою 2%) сплачується також щомісяця.

Відзначимо, що для звітування за альтернативною ставкою податку на період дії воєнного стану податкова також передбачила функціонування нової форми звіту. Відтепер такий звіт складається з 8 обов'язкових рядків для заповнення (на противагу 14 рядків звичної декларації платника єдиного податку 3 групи оподаткування), при цьому що фактично заповнюється лише перші два:

- 01 – Обсяг доходу за податковий (звітний) місяць, що оподатковується за ставкою 2 відсотки доходу – заповнюється не наростаючим підсумком як при оподаткуванні 5% від доходу;
- 02 Сума податкових зобов'язань за податковий (звітний) місяць.

Динаміка доходу та сплати єдиного податку за 2022 рік ТОВ «СЦ ВІСТ» відображена на рисунку 2.2.

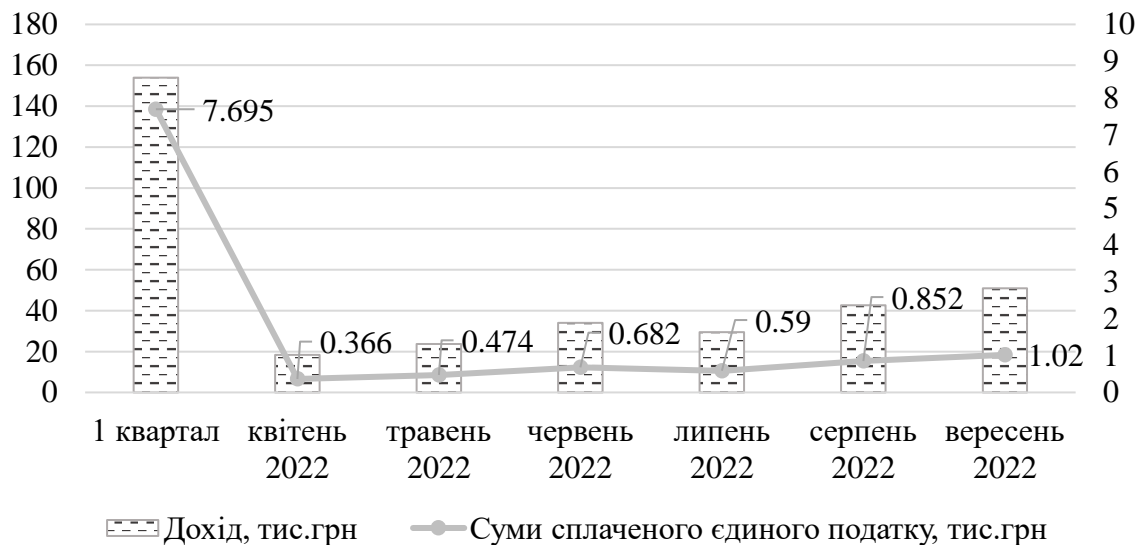

Рисунок 2.2 Динаміка сплати доходу та сплати єдиного податку ТОВ «СЦ ВІСТ» у 2022 році

Відзначимо, що впровадження альтернативної ставки єдиного податку допомогло ТОВ «СЦ ВІСТ» не завершити свою господарську діяльність, адже у березні 2022 року підприємство не функціонувало і лише декілька контрагентів сплачували кошти за раніше виставленими рахунками, тоді як попит від населення на послуги заправки картриджів та ремонту комп'ютерного обладнання відновився лише наприкінці квітня.

Таким чином, аналіз особливостей оподаткування ТОВ «СЦ ВІСТ» показав, що підприємство вдало впровадило використання програмного РРО, який мінімізує фінансові витрати та ефективно функціонує в умовах регулярних відключень світла. Протягом всього періоду знаходження на спрощеній системі оподаткування підприємство вносило ряд змін внаслідок мінливого податкового законодавства. На сьогоднішній день оподаткування діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» відбувається на спрощених підставах, а саме підприємство є платником третьої групи оподаткування (до 31.03.2022 – 5%, з 01.04.2022 – 2%). В нинішніх воєнних умовах підприємство щомісяця формує

податкову звітність, сплачуючи при цьому 2% від акумульованого доходу. Хоча підприємство сплачує податок враховуючи суми отриманого доходу за звітний період, проте ТОВ «СЦ ВІСТ» також має налагоджену систему бухгалтерського обліку, яка формується на базі 1С. Підприємство, а операції відображаються за спрощеним планом рахунків.

РОЗДІЛ 3. НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

3.1 Виклики та загрози діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» у воєнний час

Вагома частка українських підприємств постраждала внаслідок повномасштабного вторгнення росії. Особливо це стосується бізнесу, який територіально знаходився в межах східних та південних областей. Деяким вдалося адаптуватися до роботи в умовах війни, а інші припинили свою діяльність внаслідок часткового (або повного) знищення виробничих потужностей, мобілізації військово-зобов'язаних співробітників, міграції населення, зовнішньо економічних обмежень тощо.

Відповідно до результатів щомісячного опитування «Український бізнес під час війни» проведеного Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій станом на вересень 2022 року, то серед підприємців, які займалися наданням послуг, глобальними проблемами продовження бізнесу стали: зростання цін (27% опитаних), скорочення попиту на пропоновані послуги (31% опитаних), небезпека працювати (31% опитаних) та інші (рис. Е.1) [32].

Імплементуючи результати опитування на діяльність ТОВ «СЦ ВІСТ», яке також займається наданням послуг, відзначимо, що у ході здійснення господарської діяльності в період війни, підприємство зіштовхнулося з такими проблемами:

- брак робочої сили менеджер з продажів емігрував у Чехію, внаслідок активних бойових дій в с.Низи Сумської області де мешкав працівник, двох спеціалістів з налаштування та ремонту комп'ютерної техніки було мобілізовано у серпні 2022 року;
- скорочення попиту на послуги відповідно до управлінської звітності, замовлення на заправку картриджів почали надходити лише з кінця квітня 2022 року, станом на жовтень всі види послуг підприємством

надаються, проте такі не становлять і третини тієї кількості що була у довоєнний період;

– складнощі з доставкою запчастин та обладнання – раніше ТОВ «СЦ ВІСТ» налагодило доставку товарів та запасних частин з-за кордону, яка вирізнялася дешевизною та високою якістю, але на сьогоднішній день внаслідок високого курсу валют це не є рентабельним, а доставка замовлених запасних частин не є надійною та безпечною;

– перебої з електроенергією з жовтня 2022 року почалися масові обстріли критичної інфраструктури України, що вплинуло на корегування графіку роботи підприємства (відповідно до графіку виключення світла в м. Суми), окрім цього на території області діють аварійні відключення, що також ускладнює процес роботи.

Визначені проблеми не є вичерпними, проте основними до яких адаптується підприємство. Одним із адаптивних заходів стало замовлення генератора, який дозволить сервісному центру працювати налагоджено та не залежати від зовнішніх факторів. Також управлінський персонал шукає нових постачальників дешевих та якісних запасних частин для відновлення у повному обсязі такого напрямку діяльності як «ремонт комп'ютерної техніки».

Із огляду на виклики з якими зіштовхнувся вітчизняний бізнес, додатково було проведено опитування тих заходів та змін, які на думку підприємців зможуть позитивно відобразитися на економічному становищі підприємців, а отже і на рівні податкових надходжень до бюджету. Відтак, головним мотиватором змін є перемога України у війні з росією, проте зважаючи на відсутність дотримання будь-яких правил ведення війни країною агресором, підприємці додатково наголошують на важливості зниженні ставок податків (35% опитаних), спрощенні законодавчих вимог до бізнесу (26% опитаних), впровадження програми доступного кредитування представників як малого так і великого бізнесу (23% опитаних) та інше (рис.Е.2) [32].

Що стосується ТОВ «СЦ ВІСТ», то прийняті урядом зміни щодо можливості застосування платниками третьої групи оподаткування ставки у

розмірі 2% з березня 2022 року дало змогу підприємству скоротити витрати, а вільні кошти мобілізувати на збільшення заробітної плати співробітникам та замовлення дороговартісного генератора.

Відзначимо, що скорочення рівня податкового навантаження та ТОВ «СЦ ВІСТ» позитивно відобразилося на діяльності підприємства, проте впровадження такого альтернативного виду оподаткування з одного боку скоротило рівень податкових надходжень до бюджету, а це щомісяця впливає на нагромадження дефіциту бюджету, а з іншого стимулювало бізнес до подальшого провадження діяльності.

Окрім цього підприємство скористалося програмою державної підтримки, та працевлаштувало внутрішньо переміщену особу з Маріуполя. Так, відповідно до постанови КМУ №331 від 20.03.2022 року з резервного бюджету ТОВ «СЦ ВІСТ» щомісяця отримує компенсацію за працевлаштованого системного програміста (2132.2 код КП) у розмірі 6500,00 грн [31].

Крім того, державою було створено можливість подати грантову заяву на розвиток бізнесу, який передбачав надання допомоги до 250 тис.грн, проте ТОВ «СЦ ВІСТ» не скористалося такою можливістю.

Додатково підприємства сфери послуг можуть скористатися й іншими програмами державної та недержавної підтримки, це може бути як фінансування так і безкоштовне навчання, пошук альтернативних джерел реалізації послуг, переорієнтування бізнесу з огляду на попит в період війни, тощо. Так, за результати опитування проведеного Департаментом статистики та звітності НБУ, підприємці які надають послуги у найближчій перспективі очікують підвищення цін на матеріали і запчастини та зниження обсягів замовлень і як результат наданих послуг. Хоча досить велика частка опитаних підприємців наголошують на тому, що їх діяльність залишиться незмінною, а вони й надалі будуть безперешкодно працювати для максимізації прибутків, що відповідно позитивно відобразиться на сумі сплачених податків та зборів (рис.3.1) [33].

Що стосується ТОВ «СЦ ВІСТ», то таке планує продовжувати свою діяльність та відновити ту кількість клієнтів та замовлень, які були у довоєнні часи. Звичайно, що відтепер перед керівництвом досліджуваного підприємства головним завданням є не прибуток, а функціонування хоча б на рівні беззбитковості. А вдало прийняті управлінські рішення відобразяться як на економічних показниках діяльності підприємства та добробуті працівників, але й на сумах сплаченого єдиного податку до бюджету України.

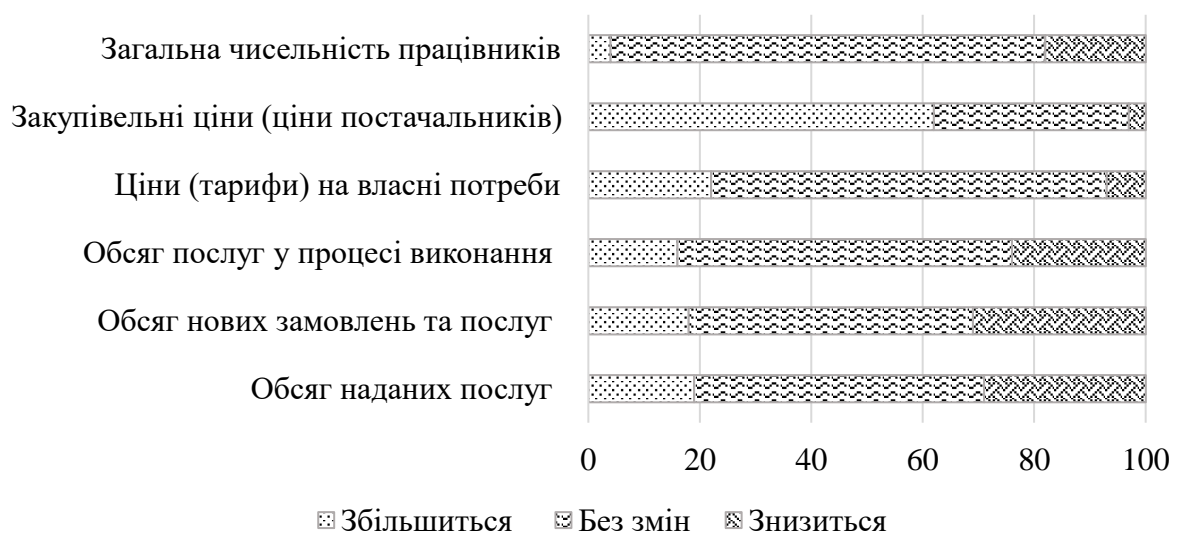

Рисунок 3.1 Результати опитування щодо майбутніх економічних результатів діяльності підприємств сфери послуг

Отже, перед ТОВ «СЦ ВІСТ» виникло ряд нових перешкод та завдань щодо відновлення та адаптації бізнесу до викликів, що виникли внаслідок війни. Проте, відзначимо, що підприємство користується механізмами державної підтримки, хоча і не в повному обсязі. Так, ТОВ «СЦ ВІСТ» перейшло на альтернативну систему оподаткування, що допомагає економити кошти, а також отримує компенсацію за працевлаштування внутрішньо-переміщеної особи з Маріуполя. З огляду на зовнішні перешкоди які стоять на поточний момент перед ТОВ «СЦ ВІСТ» то на противагу цього підприємство замовило генератор для забезпечення безперебійного робочого процесу. Додатково управлінський персонал поновлює роботу з замовниками робіт та

послуг, що ймовірно позитивно відобразиться на платоспроможності бізнесу у майбутній перспективі.

3.2 Недоліки сучасної спрощеної системи оподаткування

Аналіз вітчизняного податкового законодавства та критичного огляду до нього, здійсненого експертами та науковцями, показав, що ще з часів набуття Україною незалежності, деякі фахівці досить скептично ставилися до спрощеної системи оподаткування. Деякі наголошували, що така альтернатива є вдалим механізмом уникнення від оподаткування, тоді як інші визначали про існування обмежень у видах господарської діяльності якою може займатися спрощенець та обсязі доходу який може бути ним акумульований за податковий рік, а все це у сукупності негативно відображається на діяльності підприємця, а отже і на його фінансовому благополуччі.

Відзначимо, що до лютого 2022 року спрощена система оподаткування досить часто критикувалася, тоді як більшість авторів щоразу наголошували на одних і тих самих проблемах, інколи лише змінюючи інтерпретацію (табл.3.1).

В умовах економічного шоку, в якому зараз знаходиться досить велика кількість підприємців які обрали спрощену систему оподаткування, актуальними недоліками такої системи є:

– існування обмежень щодо заключення договорів про постачання товарів та послуг платниками 2 групи оподаткування з платниками податків на загальних підстав, наприклад, це може негативно відобразитися на цінах закупки (здебільшого великі оптовики обирають загальну систему оподаткування), і саме великий обіг товарів слугує нижчим цінам ніж у конкурентів (фізичних чи юридичних осіб, які обрали спрощену систему оподаткування), а відтак закупівельні ціни впливають ціну реалізації, а отже можуть негативно відобразитися на загальній сумі продажів;

– відсутність взаємозв'язку між сумами отриманих доходів та сумами обов'язкових податкових платежів платниками першої та другої групи оподаткування, наприклад ФОП 2 група щомісяця отримує дохід у розмірі 400-450 тис.грн (не перевищуючи граничний дохід у розмірі 5421,0 тис грн на рік), при цьому сплачуючи лише 20% від розміру мінімальної заробітної плати. Окрім цього, така сума податку може бути і меншою, адже ставка податку приймається органами місцевої влади (наприклад підприємець (2 група оподаткування), який зареєстрований у м. Шостка, Сумської області сплачує в місяць сплачує 5% від мінімальної заробітної плати, а це становить 325 грн/міс до 30.09.2022 року, та 335 грн/міс з 01.10.2022 року);

– з вищенаведеного порушується проблема залежності сум податків від місця реєстрації /провадження господарської діяльності ФОПами 1 та 2 груп спрощеної системи оподаткування, що може вплинути на нівелювання сумами податкових платежів на противагу зацікавленості держави у виконанні єдиним податком своєї фіскальної функції;

– неврахування витрат при оподаткуванні платників 3 групи оподаткування, практика свідчить, що такі підприємці сплачують 5% або 3% (в умовах війни 2%) лише від сум акумульованих надходжень, які відобразилися у банківській виписці та в касі підприємця, проте не враховуються суми витрат понесені на здійснення господарської діяльності. Експерти відзначають, що в цьому і криється сутність спрощеної системи, якщо підприємець вважає економічно вигідніше враховувати суми доходів та витрат за звітний період, то такий може змінити систему оподаткування на загальну, сплачуючи 18% від прибутку. На їх думку врахування витрат при розрахунку сум єдиного податку вплинуть на відображення у бухгалтерському обліку завищених сум витрат, або тих які фактично не були здійснені, що очевидно вплине на суми податкових зобов'язань, проте такі правопорушення будуть виявлені при першій же податковій перевірці;

– оформлення ФОП для скорочення сум сплачених податків, наприклад зараз поширеною є практика реєстрації фізичною особою ІТ

спеціалістами. Тобто такі працівники мінімізують як власні витрати (ЄСВ – 22%) так і витрати підприємств на яке вони працюють (ПДФО – 18% та військовий збір -1,5%) від отриманої заробітної плати. Така особа реєструється як платник податку 2-ї групи оподаткування та зазвичай сплачує ЄСВ з мінімальної заробітної плати (з 01.10.2022 року це 1474 грн/міс), та єдиний податок (при реєстрації у м.Суми) 1340 грн/міс, відтак спрощена система оподаткування виступає своєрідним механізмом мінімізації сум податкових платежів.

Таблиця 3.1 Критичний огляд літератури щодо недоліків спрощеної системи оподаткування

Недоліки	Автор					
	Труш Ю.Л. [34]	Безкровний О.В. [35]	Дмитрів В.І. [36]	Греца Я.В. [37]	Панасюк О.В. [38]	Онсіфорова В.Ю. та ін. [39]
Обмеження у видах господарської діяльності	+			+		
Обмеження у обсязі акумульованого граничного доходу	+	+		+		
Обмеження щодо кількості працевлаштованих осіб	+	+		+		
Неможливість добровільно зареєструватися платником ПДВ для ФОП	+					
Низька фіскальна ефективність		+	+		+	+
Обмеження щодо роботи ФОП з ЮО на загальних підставах	+					
Відсутність взаємозв'язку доходу та сум сплачених податків (платники 1 та 2 групи)	+		+		+	
Можливість зловживання альтернативною системою		+	+			+
Обов'язковість сплати ЄСВ незалежно від сум отриманого доходу	+			+	+	+
Неврахування витрат, а лише доходу (3 група)		+				
Суми податку 1 та 2 групи залежать від місцевих органів влади		+				

Джерело: складено автором

Кожен із зазначених недоліків має місце бути, з деякими проблеми підприємці зіштовхуються одразу, а з іншими вже у процесі функціонування. Проте, відзначимо, що серед актуальних недоліків спрощеної системи

оподаткування з якими підприємці зіштовхнулися з 01.01.2022 року, є обов'язкове встановлення реєстратора розрахункових операцій. До цього кожен із зацікавлених сторін відноситься по різному, для підприємців – це додаткові витрати, та неможливість знизити рівень податкового навантаження завдяки щоденному контролю сум акумульованих доходів органами державної податкової інспекції, а для органів влади – це ефективний механізм контролю за реальними доходами малого та середнього бізнесу, що очевидно підвищить рівень податкових надходжень, адже досить велика частка господарських операцій малих підприємців залишається в тіні.

З настанням війни, всі недоліки податкового законодавства та його критика відійшли на другий план. З березня 2022 року держава намагалася забезпечити мінімальний рівень підприємств мікро та малого бізнесу, які припинять свою діяльність викликаних війною на її наслідками. Створення такого балансу намагалися здійснити за допомогою таких інструментів як: податкові пільги на період війни для спрощенців, відстрочення граничних меж подання звітності та сплати податків, анулювання можливості застосування штрафних санкцій та нарахування пені за неподання або несвоєчасне подання податкової звітності (сплату податків), тощо.

В нинішніх умовах експерти визначають, що малий бізнес зіштовхнувся з іншими податковими ризиками та недоліками. Так, експерти вважають, що зведення до мінімуму обов'язкових податків та зборів, на початку війни, призведе до колосальних правопорушень законодавчих норм керівниками підприємств та їх бухгалтерами. Такий стан речей є наслідком економічних ефектів які негативно відобразилися на бізнесі (скорочення, закриття, руйнація, тощо), а отже керівництво окрім компенсації рівня недоотриманого прибутку, ймовірно, створить такі умови, щоб відійти від будь-якого виду оподаткування бізнесу. Однією із причин цьому є відсутність поміж суб'єктів господарювання податкової культури та етики. Саме для мінімізації фактів ухилення чи уникнення від оподаткування органами влади було прийнято рішення про повернення податкових перевірок.

Окрім цього, у період воєнного стану досить актуалізувалося обговорення питання кримінальної відповідальності керівника за порушення норм та правил чинного законодавства, не залежно від розміру бізнесу яким такий володіє. Відтак, керівник несе повну відповідальність за порушення таких статей Кримінального кодексу України (далі – кодекс), як:

- Ст. 212 кодексу визначає відповідальність за ухилення від сплати як загальнодержавних так і місцевих податків у великих розмірах;
- Ст. 190 кодексу визначає відповідальність за порушення умов договору з контрагентом та невиконання зобов'язань визначених у такому (трактується як шахрайство);
- Ст. 175 кодексу визначає відповідальність за невиконання заробітної плати чи інших виплат передбачених Трудовим кодексом України та супровідними нормативними актами;
- Ст.358 кодексу визначає відповідальність за підробку документів (у нашому випадку існує ризик підпису фіктивний трудових договорів військовозобов'язаних співробітників).

Таким чином, було доведено що податкове законодавство яке регламентує діяльність підприємців на спрощеній системі оподаткування не є досконалим. Існують як недоліки які впливають на прибутковість бізнесу та виголошуються безпосередніми підприємцями, так і ті, що перешкоджають виконанню єдиним податком своє фінансової та регулюючої функції, що впливає на збільшення дефіциту державного бюджету. В умовах війни проблема уникнення від сплати єдиний податок на законних підставах стала ще більш актуальною. А роль держави, як стимулятора подальшого розвитку малого та середнього бізнесу підвищилася і потребує додаткових змін (як податкових так і соціальних).

3.3 Перспективи реформування спрощеної системи оподаткування

Досвід показує, що платники єдиного податку досить часто піднімали питання щодо надмірного податкового навантаження, наголошували на складних умовах ведення бізнесу та необхідності фінансування додаткових витрат для його законного провадження [35]. Проте міграція населення викликана війною показала, що вітчизняна податкова система є досить лояльною, на противагу країнам ЄС. Наприклад, в таких країнах як Іспанія, Данія, Італія новостворені приватні підприємці мають сплачувати з доходу від 40% податків в місяць, а процес адміністрування податків може зайняти від одного до двох тижнів. Окрім цього, в країнах ЄС власник малого бізнесу, зачасту, не вправі самостійно генерувати податкову звітність, а для цього запрошується спеціальна особа (бухгалтер, податковий консультант з відповідною освітою), яка і несе відповідальність за точність та достовірність даних. В Україні ж досить ефективно функціонує система електронного документообігу, а підприємець може самостійно згенерувати звіт (завдяки його простоті та невеликому обсягу) та направити до контролюючого органу.

Окрім цього в Україні всі послуги які можуть надавати державні органи (наприклад: ЦНАП – реєстрація ФОП, ДПІ – роз’яснення щодо податків, подання заяв, звітів, отримання витягів, тощо) зараз можна отримати онлайн за досить короткий проміжок часу. Наприклад, досить оперативно функціонує додаток «Дія», який дозволяє відкрити/закрити ФОП, подати заяву на розширення кодів економічної діяльності, дізнатися інформацію щодо актуальних програм державної підтримки, та інше. За допомогою запровадження «Електронного кабінету платника податків» можна дізнатися про фактичний стан розрахунків з бюджетом, подати заяву на зміну групи оподаткування, отримати Витяг, сформувати та відправити податкову звітність, тощо.

Загалом в Україні функціонує досить ефективний та спрощений процес комунікації з органами державної влади, проте не зважаючи на ряд переваг,

порівнюючи навіть з країнами ЄС, вітчизняна податкова система щодо оподаткування підприємців на спрощеній системі оподаткування має свої недоліки, і такі були визначені нами раніше.

Відтак, наголосимо, що мета державних органів полягає у збільшенні фіскального ефекти від сплати єдиного податку, особливо в період війн, коли видатки на армію та забезпечення соціальних витрат для населення значно зросли, а для підприємців у довоєнні періоди основною метою було максимізувати прибуток. Проте на поточний момент населення, малий та великий бізнес об'єдналися заради наближення перемоги, і відтепер актуалізувалося питання виконання єдиним податком стимулюючої функції

На основі цього нами були визначені основні напрями удосконалення спрощеної системи оподаткування, які можна імплементувати у вітчизняне законодавство та забезпечити виконання єдиним податком його фіскальної та стимулюючої функцій (рис.3.2).

Що стосується збільшення фіскальної ефективності, то тут варто стримувати баланс при запровадженні нововведень, адже можна зіштовхнутися зі зниженням рівня податкових надходжень через нерозумінням спрощенцями сутності та необхідності будь-якого новаторства. Чи то для запровадження прогресивної ставки податку, чи то для введення додаткової групи оподаткування необхідно певний проміжок часу готувати бізнес до цього, та обумовлювати факти які призвели до такого рішення. Підприємці мають зрозуміти важливість тих коштів, які вони сплачують до бюджету, тим самим це створить податкову культуру та етику, яка є необхідною для повноцінного (з мінімальним ризиком викривлення даних у звітності) забезпечення державою тих функцій, які на неї покладені.

Також постає питання чи доречно запроваджувати такі податкові зміни в період воєнного стану, коли малий бізнес досі не може оговтатися від економічних шоків, відповідь – ні, проте в цей період можна почати здійснювати пропаганду «Добросовісного платника податків» у соціальних мережах та на сайтах державних органів влади. Так би мовити, створювати

підґрунтя для подальших податкових змін. Окрім того, є і ті напрями які потребують негайних законодавчих рішень, зокрема це стосується права підпису зовнішньої документації лише директором підприємства. Це пов'язано в першу чергу з тим, що велика частка головних бухгалтерів за статевою приналежністю є жінками, які вимушені були мігрувати закордон, і фактично не можуть посвідчувати точність та достовірність даних у звітності чи іншій документації підприємства. Відтак, пропонуємо визначити на законодавчому рівні можливість підпису звітності лише директором (відповідне встановлення таких умов на базі наприклад, MeDOC), у разі міграції головного бухгалтера та неможливості посвідчити точність та достовірність даних.

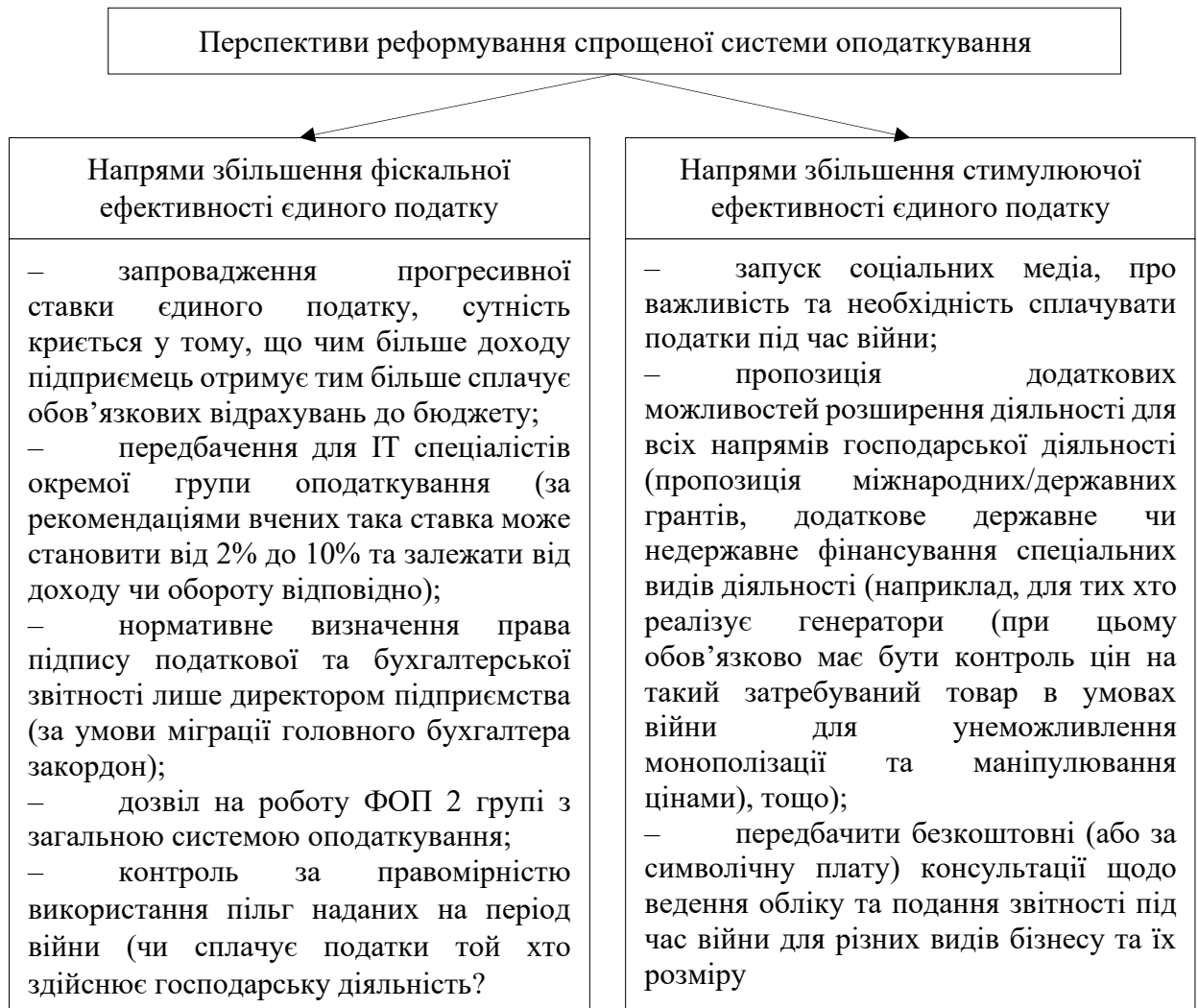

Рисунок 3.2 Перспективи реформування спрощеної системи оподаткування у розрізі фіскальної та стимулюючої функції єдиного податку

Особливу увагу, вважаємо, необхідно звернути на доцільність використання пільг, щодо несплати податків платниками 1 та 2 групи оподаткування на період воєнного стану. Так, з огляду на це підприємства мають законне право не сплачувати податки, проте фактично здійснювати свою діяльність акумулюючи при цьому значні прибутки. А це у свою чергу підвищує масштаби ухилення від оподаткування. Відтак, контролюючі органи мають здійснювати контроль за підприємцями, які відзначають у звітності нульові доходи, але за даними, наприклад звітів 1ДФ інших платників відобразяться як надавачі послуг/реалізатори товарів.

Додатково також треба зняти обмеження щодо співпраці підприємців на другій групі оподаткування та підприємств, які оподатковуються на загальних підставах. Вважаємо, що це розширить коло контрагентів, а отже може позитивно відобразитися на цінах реалізації товарів та послуг, які реалізуються платниками 2 групи.

Що стосуються стимулюючих ефектів, то тут держава вже обрала досить непоганий напрямок розвитку та створює умови для розширення малого бізнесу навіть в умовах війни. Проте, кількість державної та недержавної підтримки може бути більшою та направлена на кожен окремих вид діяльності. Як мінімум, залученість підприємця у процес заповнення заявки на отримання допомоги, наприклад щодо відновлення організаційної техніки, яка постраждала від наслідків непереборної сили, проте є необхідною для роботи, вже є позитивним фактом, а на підсвідомості така особа розуміє, що його проблема не поодинокі і держава зацікавлена у поновленні його господарської діяльності. А це у свою чергу збільшує рівень довіри підприємця до держави та слугуватиме у майбутньому відновленню економіки країни.

Окрім цього, малий бізнес зараз потребує податкових консультацій та роз'яснень щодо особливостей подання звітності та сплати податків. Це можуть бути покрокові відео-інструкції, у розрізі груп платників єдиного податку, та у розрізі тих хто продовжував діяльність або призупинив таку. Актуальність необхідності таких консультацій доведено динамікою запитів,

від користувачів Google від початку повномасштабного вторгнення. Проте дослідивши ті статті (відео), які є першими при введенні таких запитів як «податки під час війни», «єдиний податок під час війни», «ЄСВ під час війни, «звіт 3 група» (рис. 3.3) виникає питання у компетентності осіб, які формують такі консультації та вичерпності інформації, яку вони виголошують. Тоді як, створення єдиного консультаційного центру, дасть змогу скоротити надмірні витрати підприємців на понесені у подальшому санкції за неправомірне господарювання в умовах війни. Але основна задача таких консультацій полягає у тому, що для підприємця держава буде виступати у ролі помічника, який забезпечить унеможливлення додаткових витрат, а отже рівень довіри до держави збільшиться, що також може позитивно відобразитися на сумах податкових надходжень.

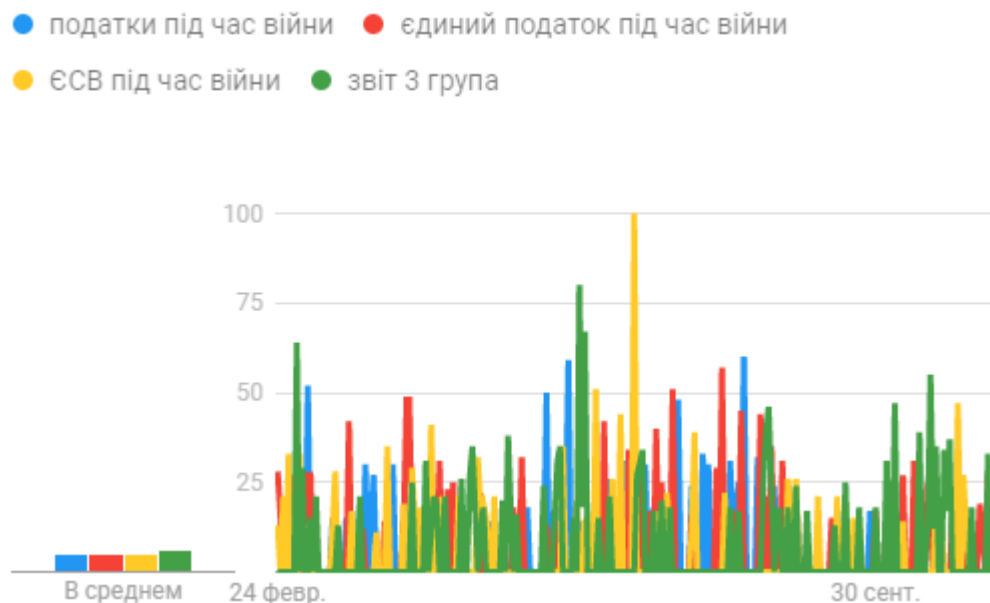

Рисунок 3.3 Динаміка найпопулярніших записів в Google щодо звітності та оподаткування платників єдиного податку, за період з 24.02.22 по 16.11.22 роки (за даними Google Trends)

Загалом відзначимо, що для задоволення фіскальної ефективності єдиного податку недостатнім є застосування лише каральних механізмів, український досвід показав, що відкритість та спільна ідея можуть позитивно

відзначитися на економічних показниках діяльності як бізнесу так і держави, А основна задача уряду та платників єдиного податку, полягає у співпраці, відповідальному ставленні та розвитку економіки країни, навіть у такі буремні часи.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз узагальнив думки провідних експертів та науковців щодо становлення та розвитку спрощеної системи оподаткування в Україні. Було визначено, що така система мала ряд недоліків, які відбиваються на фіскальній, регуляторній та стимулюючій ефективності єдиного податку досі. Хоча, аналіз також показав, що спрощена система оподаткування відіграє вирішальну роль у розвитку безпосередньої підприємницької діяльності, що має прямий вплив на рівень технологічного, інвестиційного та економічного розвитку країни загалом, так як підприємці є рушійною силою розвитку ІТ сфери, торгівлі та послуг.

Проведений статистичний аналіз дав змогу підтвердити, що кількість фізичних та юридичних осіб, які обирають спрощену систему оподаткування з кожним роком підвищується. На такий стан речей безпосередній вплив має лояльність функціонуючої системи оподаткування, підвищення економічного розвитку країни та її інвестиційного потенціалу, доступність відкриття бізнесу та його провадження, тощо. Окрім цього було доведено, що підвищення кількості реєстрації таких платників податків прямопропорційно впливає на підвищення податкових надходжень, які забезпечують виконання державою покладених на неї функцій. Такий вид оподаткування регламентується Податковим кодексом України та визначає чотири групи платників єдиного податку, а приналежність підприємця залежить від масштабів та виду діяльності, підстав оподаткування постачальників та підрядників, обсягів акумульованого доходу.

Щодо аналізу податкових змін у напрямку спрощеної системи оподаткування та думок експертів щодо їх доречності та навпаки, вважаємо, що така система є необхідною для функціонування нинішнього малого та середнього бізнесу, а у разі збільшення ставок податку чи зміні об'єктів оподаткування це може негативно відобразитися на тінізації бізнесу, тобто ми можемо повернутися до тієї проблеми з якою уряд зіштовхнувся після

прийняття Україною незалежності. Особливо питання відмови від спрощеної системи оподаткування не може стояти в сучасних постковідних умовах (коли велика кількість підприємств змушена була призупинити свою діяльність або скороти об'єми підприємницької діяльності) та воєнних умовах (коли однією із вагомих статей формування бюджету є добровільна сплата єдиного податку підприємцями).

Далі було представлено загальне уявлення про економічний стан ТОВ «СЦ ВІСТ», якому характерні фінансові злети та падіння, кризовим роком для діяльності підприємства видався 2020 рік, адже внаслідок зовнішніх факторів було скорочено кількість замовлень, що негативно відобразилося і на платоспроможності і на фінансовій забезпеченості бізнесу. Проте вже у 2021 році в результаті налагодженого процесу комунікації з замовниками (юридичними та фізичними особами, населенням) підприємство збільшило прибуток майже у двічі та продовжує нарощувати підприємницький потенціал, навіть в нинішніх умовах.

Аналіз особливостей оподаткування ТОВ «СЦ ВІСТ» показав, що підприємство вдало впровадило використання програмного РРО, який мінімізує фінансові витрати та ефективно функціонує в умовах регулярних відключень світла. Протягом всього періоду знаходження на спрощеній системі оподаткування підприємство вносило ряд змін внаслідок мінливого податкового законодавства. На сьогоднішній день оподаткування діяльності ТОВ «СЦ ВІСТ» відбувається на спрощених підставах, а саме підприємство є платником третьої групи оподаткування (до 31.03.2022 – 5%, з 01.04.2022 – 2%). В нинішніх воєнних умовах підприємство щомісяця формує податкову звітність, сплачуючи при цьому 2% від акумульованого доходу. Хоча підприємство сплачує податок враховуючи суми отриманого доходу за звітний період, проте ТОВ «СЦ ВІСТ» також має налагоджену систему бухгалтерського обліку, яка формується на базі 1С.Підприємство, а операції відображаються за спрощеним планом рахунків.

Також було відзначено, що перед діяльністю ТОВ «СЦ ВІСТ» виникло ряд нових перешкод та завдань щодо відновлення та адаптації бізнесу до викликів, що виникли внаслідок війни. Проте, підприємство користується механізмами державної підтримки, хоча і не в повному обсязі. Так, ТОВ «СЦ ВІСТ» перейшло на альтернативну систему оподаткування, що допомагає економити кошти, а також отримує компенсацію за працевлаштування внутрішньо-переміщеної особи з Маріуполя. З огляду на зовнішні перешкоди які стоять на поточний момент перед ТОВ «СЦ ВІСТ» то на противагу цього підприємство замовило генератор для забезпечення безперебійного робочого процесу. Додатково управлінський персонал поновлює роботу з замовниками робіт та послуг, що ймовірно позитивно відобразиться на платоспроможності бізнесу у майбутній перспективі.

Таким чином, було доведено що податкове законодавство яке регламентує діяльність підприємців на спрощеній системі оподаткування не є досконалим. Існують як недоліки які впливають на прибутковість бізнесу та виголошуються безпосередніми підприємцями, так і ті, що перешкоджають виконанню єдиним податком своє фінансової та регулюючої функції, що впливає на збільшення дефіциту державного бюджету. В умовах війни проблема уникнення від сплати єдиний податок на законних підставах стала ще більш актуальною. А роль держави, як стимулятора подальшого розвитку малого та середнього бізнесу підвищилася і потребує додаткових змін (як податкових так і соціальних).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТРАТУРИ

1. Кізима, А. Я., Кушнірик І.П. Спеціальні податкові режими як інструмент податкового регулювання. *Галицький економічний вісник*. № 1. 2009. С. 117-127
2. Василевська Г.В. Особливості функціонування преференційного оподаткування в Україні. *Світ фінансів*. 2012. № 4. С. 49-59.
3. Синчак В.П. Реформування спрощеної системи оподаткування в контексті податкової політики держави. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 3. С. 167.
4. Дмитрів В. І. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні. *Економіка та митно-правові відносини*. 2017. Вип. 2. С. 41-49.
5. Податковий Кодекс України : закон України від 02 грудня 2010 р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 24.10.2022).
6. Юрій С.І., Квасовський О.Р. Фіскальна і стимулююча ефективність спрощених режимів оподаткування для приватних підприємців. *Фінанси України*. 2002. №8. С.63-70.
7. Соколовська А.М. До питання про податкову реформу в Україні. *Фінанси України*. 2006. №4. – С.55-61.
8. Огляд основних цифр 1990-х,2000-х та 2010-х років. *mc.today*. URL: <https://specials.mc.today/30yearsofbusiness-2010s> (дата звернення: 23.10.2022).
9. Кужель О. Я створювала спрощенку не для мінімізаторівю *Дзеркало тижня* № 50 (778), 2009
10. Ткаченко А.В. Історія становлення та розвитку податкової системи України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. № 2 (22). 2013. URL: <http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/25-2-22-2013.pdf> (дата звернення: 24.10.2022).

11. Лебеда М.О. місце спрощеної системи оподаткування фізичних осіб-підприємців в податковій системі України. *Сучасні проблеми економіки та фінансів*. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/31802/SPEF_2018_68.pdf?sequence=1 (дата звернення: 24.10.2022).
12. Рижков Д.В. Дослідження історії становлення спрощеної системи оподаткування в розрізі економіко-політичних факторів. URL: <http://surl.li/dlgxc> (дата звернення: 24.10.2022).
13. Єфименко Т.І., Лондар С.Л., Іванов Ю.Б. Розвиток податкової системи України: трансформація спрощеної системи оподаткування. ДННУ «Акад. фін. управління». Київ, 2011. 246 с
14. Бетлій О., Бураковський І., Кравчук К. Спрощена система оподаткування в Україні: оцінка в контексті сучасних реалій. Київ :USAID. 2015. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/SSO_IER.pdf (дата звернення: 24.10.2022).
15. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України від 3 липня 1998 року № 727/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 27. ст. 975
16. Кількість платників єдиного податку. *Сайт Сумської міської ТГ*. URL: <https://finance.smr.gov.ua/28-kilkist-platnikov-edinogo-podatku> (дата звернення: 24.10.2022).
17. Звіти про виконання бюджету. *Сайт Сумської міської ТГ*. URL: <https://finance.smr.gov.ua/160-zviti-pro-vikonannya-miskogo-byudzhetu-m-sumi> (дата звернення: 24.10.2022).
18. Власова Н.О., Носирев О.О. Вплив макроекономічних факторів на фінансові результати підприємств промисловості. *Соціальна економіка*. №56. 2018. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socesonom/article/view/12447/11843>
19. Лотиш О.Я. Теоретичні аспекти мікроекономічного аналізу фірми. *Ефективна економіка*. №4. 2016. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4890> (дата звернення: 24.10.2022).

20. Малий бізнес в умовах пандемії COVID-19: правове регулювання фінансової підтримки державою. *Національна Асоціація Адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/5792-malij-biznes-v-umovah-pandemii-covid-19-pravove-regulyuvannya-finansovoi-pidtrimki-derzhavoyu.html> (дата звернення: 24.10.2022).

21. Шевченко-Переполюккіна Р.І. Шляхи розвитку малого бізнесу в умовах COVID-19. *Інфраструктура ринку*. №49, 2020. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/28.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

22. Греца Я. В. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2020. 471 с.

23. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).

24. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 25.10.2022).

25. *Moderní aspekty vědy: XXIV. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 617*

26. У серпні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 204,6 млрд гривень. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-serpni-2022-roku-do-zahalnoho-fondu-derzhavnoho-biudzhetu-nadiishlo-2046-mlrd-hryven> (дата звернення: 25.10.2022).

27. Війна перекроїла податкову систему України. Хто і скільки податків буде платити. Детальний розбір. *Юридичні послуги, адвокати | Василь Кісіль і Партнери*. URL: <https://vkr.ua/publication/viyna-perekroyila-podatkovu-sistemu-ukrayini-khto-i-skilki-podatkiv-bude-platiti-detalniy-rozbir> (дата звернення: 25.10.2022).

28. Статистика щодо юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців в Україні. *Платформа ефективного регулювання*. URL: <https://regulation.gov.ua/catalogue/indexes/map> (дата звернення: 27.10.2022).

29. Данилишин Б.М., Клиновий Д.В., Пепа Т.В. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Навчальний посібник. Ніжин: Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007.

30. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР : станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#Text> (дата звернення: 31.10.2022).

31. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні : Постанова Каб. Міністрів України від 20.03.2022 р. № 331 : станом на 14 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-п#Text> (дата звернення: 14.11.2022).

32. Нове щомісячне опитування підприємств. Вересень 2022. *ГО "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій"*. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2022/TFD/Звіт_№5_укр.pdf (дата звернення: 14.11.2022).

33. Щомісячні опитування підприємств України. *Департамент статистики та звітності*. 14 с.

URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Business_survey_m_2022_09.pdf?v=4 (дата звернення: 14.11.2022).

34. Труш, Ю. Л. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: сучасний стан та особливості оподаткування. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. Вип. 5 (40). С. 120–126

35. Безкровний О.В. оподаткування малого та середнього бізнесу – від історії виникнення до сучасних перспектив розвитку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, №6 (11), 2017. С.251-256

36. Дмитрів В.І. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні. *Економіка та митно-правові відносини*. №2, 2017. URL: <http://sciencehub.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/7.-%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B2-%D0%92.%D0%86.-41-49.pdf>

37. Греца Я.В. Правові аспекти застосування спрощеної системи оподаткування під час здійснення податкового планування. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського*. №1, 2020. С. 124-128

38. Панасюк О.В. Переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування в контексті новацій податкового кодексу. *Інвестиції: практика та досвід*. №10, 2015. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2015/10.pdf

39. Онісіфорова В.Ю., Сідельнікова В.К. Спрощена система оподаткування: сучасний стан, переваги, недоліки та перспективи. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. №23, 2019. <http://ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/186310>

40. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 6 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.11.2022).

41. Монастирук М.В., Мірошніченко О.В. Вплив запровадження воєнного стану на оподаткування суб'єктів малого бізнесу. *Обліково-*

аналітичний та економіко-фінансовий інструментарій управління сучасним підприємством: міжнародний досвід : збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 02 лист. 2022 року). Харків : ХНАДУ, 2022. С 65-168

42. Мірошніченко О.В., Монастирук М.В. Перспективи розвитку спрощеної системи оподаткування в умовах невизначеності. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, № 4 2022. С. 312-319

ДОДАТКИ

Додаток А

SUMMARY

Monastyruk M.V. Simplified Taxation System: Challenges and Threats in Wartime. Masters-level Qualification Thesis. Sumy State University, Sumy, 2022.

The master's thesis examines the peculiarities of the formation of a simplified taxation system in Ukraine, and the main changes caused by the beginning of the war. The conducted practical analysis of the application of permitted tax mechanisms to minimize tax payments during the war made it possible to generalize the shortcomings of the simplified taxation system and propose appropriate recommendations that will increase the fiscal and stimulating effect of the single tax.

Key words: simplified taxation system, single tax, small business, martial law, Tax Code.

АНОТАЦІЯ

Монастирук М.В. Спрощена система оподаткування: виклики та загрози у воєнний час. - Кваліфікаційна магістерська робота. Сумський державний університет, Суми, 2022 р.

У роботі досліджені особливості становлення спрощеної системи оподаткування в Україні, та основні зміни які були викликані початком війни. Проведений практичний аналіз застосування дозволених податкових механізмів мінімізації податкових платежів під час війни дав змогу узагальнити недоліки спрощеної системи оподаткування та запропонувати відповідні рекомендації, які підвищать фіскальний та стимулюючий ефект єдиного податку.

Ключові слова: спрощена система оподаткування, єдиний податок, малий бізнес, воєнний стан, Податковий кодекс.

